

İFADE ARACI OLARAK ENSTALASYON SANATI VE MİMARLIK: RACHEL WHITEREAD VE DO HO SUH'UN ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Installation Art and Architecture as a Tool of Expression: An Examination on the Works of Rachel Whiteread and Do Ho Suh

Yeşim TAŞKAYA¹, Ayşe SAĞSÖZ²

ÖZET

Yirminci yüzyıla kadar olan süreçte toplumun sanata bakış açısı, sanatı yalnızca sanatçı ve sanat ürününden ibaret olarak görmekteydi. Geçmişin sanat anlayışından radikal bir biçimde ayrılarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkan enstalasyon (yerleştirme) sanatıyla izleyicinin varlığı da artık sanat yapıtının anlamına dâhil olmuş, sanatçının ve izleyicinin sanat yapıtındaki rolü yeniden biçimlenmeye başlamıştır. Enstalasyon sanatının deneysel yanı, sanatçıların farklı disiplin kavramlarını irdelemesine neden olduğu kadar, farklı disiplinleri bir araya getiren ve bu disiplinlerden beslenen bir sanat anlayışı olarak kendini göstermiştir. Bu dönemlerde sanat ve mimarlık diyalogu kadar ortaya konan eserin izleyicisine gönderdiği mesajlar da daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Çünkü enstalasyon çalışmalarının anlamlandırılmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri izleyicidir. Sanatçının anlatmak istediği tema, yapıtların izleyiciyle olan ilişkisi çerçevesinde gerçek anlamını bulur. Enstalasyon çalışmaları izleyicisinin üzerinde oluşturduğu duyuşsal algılamalar ile yere özel anlamlar içerir ve yerleştirildikleri yerin anlamını değiştirir. Bu bağlamda eserlerindeki anlamı izleyiciye aktarabilmek için her türlü malzeme ve teknolojiyi kullanan enstalasyon sanatının öncüleri Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un eserleri çalışma kapsamında ele alınmış, konu ile çalışan pek çok sanatçı olmasına rağmen, konuyu sınırlandırmak amacıyla mekân kavramına farklı bir bakış ve birbirlerine zıt malzeme uygulamaları ile yaklaşan bu iki sanatçının eserleri incelenmiştir. Kavramları sorgulama ve ifade etme yöntemindeki ortak ve farklı anlamların mimari üzerinden okunması çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Ayrıca sanatçıların eserlerinde kullandıkları malzemelerdeki çeşitliliğin izleyici üzerindeki etkisi incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu amaçla göstergebilim açısından eserlerin okuması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enstalasyon, mimari ifade, göstergebilim, Rachel Whiteread, Do Ho Suh

ABSTRACT

Until the twentieth century, society's view of art was seen as merely an artist and a product of art. With the art of installation, which emerged in the 1960s by radically departing from the understanding of art of the past, the presence of the viewer is now included in the meaning of the artwork, and the role of the artist and the viewer in the artwork has begun to be reshaped. The experimental side of installation art has shown itself as an sense of art that brings different disciplines together and is fed by these disciplines, as well as causing artists to examine different discipline concepts. During these periods, as well as the art and architecture dialogue, the messages sent to the audience of the work began to gain more importance. Because one of the most important elements that makes sense of installation works is the viewer. The theme that the artist wants to tell finds its true meaning within the framework of the works' relationship with the viewer. Installation works include place-specific meanings with the sensory perceptions that society creates on them and change the meaning of the place where they are placed. In this context, the works of Rachel Whiteread and Do Ho Suh, the pioneers of installation art, who use all kinds of materials and technologies to convey the meaning of their works to the viewer, were discussed within the scope of the study, and although there are many artists working with the subject, the works of these two artists, who approached the concept of space with a different view and contrasting material applications in order to limit the subject, were examined. Reading the common and different meanings in the method of questioning and expressing concepts through architecture constitutes the main purpose of the study. In addition to researching and examining the space and material understandings of the artists, the theoretical and conceptual exchanges of the works with the audience are also emphasized. For this purpose, the works were read in terms of semiotics.

Keywords: Installation, architectural expression, semiotics, Rachel Whiteread, Do Ho Suh

1. ORCID: 0000-0002-2520-6713
2. ORCID: 0000-0002-5267-2197

1. Yüksek Lisans Öğrencisi, Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, mimaryesimkaya@gmail.com
2. Prof. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, ayse.sagsoz@antalya.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

In the period up to the twentieth century, society's view of art was seen as merely the artist and the art product he/she created, while the presence of the viewer with the installation art that emerged in the 1960s was now included in the meaning of the artwork. The role of the artist and the viewer in the work of art began to be reshaped. The experimental side of installation art has manifested itself as an understanding of art that brings together different disciplines and feeds on these disciplines, as well as causing artists to explore different discipline concepts. During these periods, the dialogue of art and architecture began to intertwine more than before.

The most important element that provides meaning to the installation works is the viewer, and the theme of the art work finds its true meaning within the framework of the relationship between the works and the viewer. In this context, the works of Rachel Whiteread and Do Ho Suh, pioneers of installation art who use all kinds of materials and technologies to convey the meaning of their works to the viewer, were discussed within the scope of the study. Although there are many artists working with the subject, a total of six works selected from the works of these two artists, who approached the concept of space with a different view and contrasting material applications, were examined in order to limit the subject. The main purpose of the study is to read the common and different meanings in the method of questioning and expressing the concepts through architecture. In addition to researching and examining the space and material understandings of the artists, the theoretical and conceptual exchanges of the works with the viewer are also emphasized.

In this study, which focuses on reading the works that emerge as a result of installation and architecture dialogue by semiotic method; when considering the examples, it was taken into account that the artist produced more than one work on these subjects, produced architectural works, and evaluated different commentators with different perspectives on the work. It is aimed to examine the existence of denotation and connotations underlying the use of these works as a means of communication by these artists who produce products in the art of installation. The effect of the interpretations made against the works on these works is considered as a subject that should be evaluated. The works of Rachel Whiteread and Do Ho Suh and the comments made directly against these works were analyzed using review and evaluation articles from national and international sources. The selected works of these two artists were examined for research observation, as well as the artists' perspective, art critics and commentators' discourses were taken into account as they were given directly.

Semiotics explores the deep meanings behind many disciplines. For this reason, semiotics, which is one of the best methods to read architecture, has been considered as a method. Since the formal analysis of the works is done with the syntactic method, this article examines the semantic dimension as a way of analyzing the meanings or messages created in the works produced by the artists. In order to evaluate whether the viewer can correctly perceive the message that the artist wants to give, the comments made about those works are discussed. It is aimed to reveal the hidden meanings in the work, to make readings about the similarities and differences in the works of different artists who have fictionalized on the installation, to examine the coherence of the artists' own works. For this reason, the interpretations of the works of the artists were chosen and the tables were created, and the denotation and connotations used in the interpretations were discussed one by one. Installation art touches on many different subjects intertwined with many disciplines, but as a result of the analysis, it has been seen that the dialogue with architecture is negative, based on the past, focused more on sadness, unhappiness, society and social memory rather than positive values. Considering the openness of art to interpretation and the changeability of its interpretation from age to age, it is thought that within the scope of the research, a definite result cannot be reached on the interpretation of art and art, but this certainty will be approached with the increase in the number of examples.

GİRİŞ

Enstalasyon sanatı, sanatçının izleyicisine iletmek istediği duyuşsal ve toplumsal mesajları barındırır. Mimari yapı ve unsurlarla kurgulanan enstalasyonlarda, izleyiciye iletilmesi için oluşturulan işaretler aslında sanatçının ortaya koyduğu sanat eserinde gizlidir. İzleyicisiyle diyaloga giren bir eser artık sanatçıya ait olmaktan çıkar ve eser artık o sanatçının ürettiği eser değil, daha fazlasıdır. Sanatın yorumu açıklığı sebebiyle sanatçının bile aklından geçirmedığı gizli anlamlar izleyicinin duyularında ortaya çıkar. Bu araştırmada Rachel Whiteread'ın Ghost, House ve Holocaust adlı eserleri ile Do Ho Suh'un Home within home, Passage/s ve Seoul home/ L.A home- adlı eserleri incelenmiş, seçilen eserler üzerinden bu işaretlerin gerçekte olup olmadığı, bu işaretler yardımıyla verilmek istenen mesaja ulaşıp ulaşılamadığı değerlendirilmiştir. Göstergebilim ile eserler farklı bir bakış açısından incelenerek, eserlerin görünen anlamın dışındaki yan anlamların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Mimari form ve ögeler iletişim işlevi taşımaktadır ve konusu iletişim olan her dalı göstergebilim inceleme alanı olarak görmektedir. Göstergebilim ile anlam parçalara ayrılıp metaforlar ve semboller aracılığıyla tekrar inşa edilmektedir (Civelek, 2020). Bu anlamın nasıl oluştuğunu çözümlmek göstergebilimin odaklandığı noktadır. Göstergebilim, görülen ögelerden görünmeyene doğru eserler üzerinde okumalar yapılarak göstergeler arasındaki ilişkiler ve anlamın oluşumu çözülmeye çalışılmaktadır (Günay, 2002:186).

Bu bağlamda araştırmada ele alınan Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un eserleri, çalışmanın temelini oluşturan kavramlar ve tanımlara bağlı olarak, gerek sanatçıların kendi eserlerine yönelik ve gerekse sanat eleştirmenlerinin yorumlarından ve değerlendirmelerinden yararlanılarak, analiz edilmiştir. Aynı zamanda bahsi geçen algıların dışına çıkılarak izleyicideki yansımaları da odaklanmak araştırma için önem taşımaktadır. Bu nedenle sanatçıların mekân ve malzeme anlayışını araştırma ve incelemenin yanı sıra, eserlerin izleyicisiyle kavramsal alışverişi de araştırmada vurgulanmaktadır. Bu amaçla üretilen eserler üzerinde anlamsal boyut açısından okumalar yapılmıştır. Sanatçıların ele alınan örneklerinde vermek istedikleri mesajın algılanıp algılanmadığını değerlendirmek için eserler hakkında yapılan yorumlar ele alınmıştır. Amaç, sanatçıların kendi eserleri içerisindeki kavramsal benzerlikleri saptamak olduğu kadar birbirleri arasındaki benzerlik ve farklılıklara dair okumalar yapmak olarak açıklanabilir.

Enstalasyon ve mimarlık diyalogunun bir sonucu olarak ortaya çıkan eserleri göstergebilim yöntemiyle okumayı konu edinen bu çalışma iki temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde enstalasyon kavramı ve sanatı açıklanmıştır. İkinci bölümde mimarlığın da bir sanat yapıtı gibi ifade aracı olduğu vurgulanmış, göstergebilime dair kavramlar tanımlanmış, Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un seçilen toplam 6 adet eserine yapılan yorum ve bilgilere yer verilmiştir. Anlamsal boyut açısından inceleme başlığı altında sanatçıların eserlerine dair sanat eleştirmenleri ve yorumcuların söylemleri üzerinden anahtar kelimeler seçilerek tablolar oluşturulmuş, analiz tablosu üzerinden yorumlarda kullanılan gösterge, düz anlam, yan anlamlar ve derin anlamlar tek tek ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgular ve bulgular üzerinden elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

1. Enstalasyon Kavramı ve Sanatı

Sanatsal ifade yöntemlerinin yüzyıllar içerisinde değişmesi sanat ürünlerinde farklılıklar oluşmasına neden olmuştur. Sözlü ve yazılı kültürün egemen olduğu çağların ardından yirminci yüzyıla gelindiğinde görsellik çağına girilmiş, sanatta görsel ağırlıklı teknikler kullanılmaya ve denemeler yapılmaya başlanmıştır (Ragon, 1987:19). Görsellikle ilgili yapılan çalışma ve denemeler sanatın ve sanat ürününün yeni bir boyut kazanmasında etkili olmuştur (Duyuler, 2001:26). Bu değişimlerle birlikte sanat yapıtlarındaki konu seçimlerinde de değişimler yaşanmış, sanat ve toplum arasındaki ilişki eleştirel bir biçimde sanatçılar tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Sanatın duyguları aktarmadaki en kuvvetli araç olduğunu düşünen Tolstoy, sanatçının eserine yansıttığı duyguları görerek algılayan izleyicinin aynı duyguları kendi hissedip yaşamasını sanat olarak tanımlamıştır (Tolstoy, 2009). Sanatçılar için bu duyguları aktarmadaki en kuvvetli araç haline gelen enstalasyon sanatının dünyada kabulü 1980'li yıllara denk gelmektedir. Geleneksel sanat eserlerinden farklı olarak enstalasyon kavramı belirli bir mekâna özgü yaratılıp o mekânın niteliklerini kullanıp irdeleyen ve izleyici ile etkileşimin temel bir gereklilik olduğu sanat türü olarak tanımlanmaktadır (Yerce, 2007:7). Çağdaş sanatın önemli bir parçası haline gelen enstalasyon; üretim, ifade, çalışma biçimi ve bir sanat anlayışıdır (Taştan, 2018:49). Gitgide sanatçılar arasında yaygınlaşan enstalasyon uygulamaları, çağdaş sanat pratiği olmakla kalmayıp deneysel ve sorgulayıcı tavrı nedeniyle mimarlık gibi farklı disiplin sınırlarıyla da iç içe geçmeye başlamış, sanat ve mekânı bir araya getirmiştir.

Enstalasyon yapıtları, genellikle döneminin mekânsal, sosyolojik, politik ve felsefi algılamaları doğrultusunda oluşmaktadır. Kültürel hafıza, travmatik deneyimler, kişisel-toplumsal bellek gibi konular sanatçıların işlerini biçimlendirmeleri için temel oluştururken, bu konuların enstalasyon yapıtlarının yere özel anlamlarını izleyiciye görünebilir ve hissedilebilir kılmasıyla o yer ve aktarılmak istenen konu hakkında farkındalığın yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

2. Enstalasyon ve Mimarlık: Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un Eserleri Üzerinden Okumalar

2.1. Anlamsal Boyut Açısından Mimari İfadenin İletisi

Sanat eseri tanımının içinde önemli bir yere sahip olan mimarlık, kültürün bir ifadesi, kültürel birikimin de en tutarlı göstergesidir. Mimarlık ürünü bir anlatım biçimidir ve iletişim işlevi taşımaktadır (Hasol, 2017:12). İnsanların mekân kavramına olan bağlılıkları yüzyıllar boyunca kültür ve medeniyetlerin sanatlarını mimari unsurlar üzerinden aktarmasına neden olmaktadır (Uçar, 2011:43). Mimari yapıtlar izleyiciye mesaj verir, hepsinin bir hikâyesi vardır ve çağlar boyunca iletişim aracı olarak kullanılmaktadırlar (Broadbent, 1996; Şen Elmalı, 2009:71). Farklı dillerde farklı anlamlara gelebilecek olan sözcükler yerine mimari ifadenin iletisi kendine özgü bir dil oluşturmaktadır. Mimari bir ürünü, bir objeden ayıran en önemli özellik onun çevresi ve mekânın kullanıcısı ile iletişim halinde olmasıdır. Mekânda kullanılan öğeler, çevresi, mekânın kendisi izleyici için bu bağlamda göstergeler dizisini oluşturmaktadır. İletişim, iletiyi gönderen ve bu iletiyi alıp değerlendiren kişi arasında gerçekleşmektedir. Göstergeler ise gösteren, gösterilen ve alıcı arasındaki ilişkinin sürekliliği içinde oluşmaktadır. Her ileti, karşıdakinin onu yorumlanabilmesi için bir anlam taşımaktadır.

Göstergeler tek başlarına bir anlam ifade etseler de asıl anlam göstergelerin toplamından oluşmaktadır (Demir, 2009:1-16). “Bir göstergede, gösterilenle gösteren arasındaki ilişkinin kurulmasına anlamlandırma denilmektedir” (Şen Elmalı, 2009:76) Sanat nesnesinde de nesne, gösterge ve yorumlayanın ilişkisi, alıcının nesneyi anlamlandırılması için çok önemlidir. Göstergenin temsil ettiği şeyi anlamak bireysel olarak yorumlama süreci gerektirmekte, bu bireysel farklılıklar, farklı coğrafya ve kültürlerin yansıttığı kavramların düz anlamları içerisinde birçok yan anlamlarını da barındırmaktadır. Göstergibilim ile nesnenin ortada olan anlamından ziyade, arkasında yatan anlamlarının keşfedilmesi sağlanmaktadır. İzleyici sanat eseriyle diyaloga girdiğinde artık o eser içerdiği düz anlamından ziyade yan anlamlarıyla izleyiciye mesaj vermektedir. Düz anlamın gerçek dünyayla ilişkisi dolaylıdır, zihinsel kavrayış (kavram) düzleminde yer almaktadır. Bir gösterenin düz anlamı gerçek dünyadaki nesnenin kendisi değil, zihinde yarattığı yansımadır (Erkman, 1987:69). Yan anlam ise bir fikir, bir metafor inşa etmek veya başka bir şey önermek istenildiğinde sanatçılara bu yolla dolaylı fikirleri iletmelerine yardımcı olur. “Örneğin barınma işlevi, evin düz anlamı; aile, güven gibi kavramlar da onun yan anlamıdır” (Şen Elmalı, 2009:77). Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un eserleri de bir hikâye anlatmaktadır ve sanatçılar hikâyeyi gerçekten açıklamadan, anlatılar yaratarak aktarmaktadır. Bunlar anlaşılması gereken bir bilmeceler gibi gözükse de sembolün özü budur.

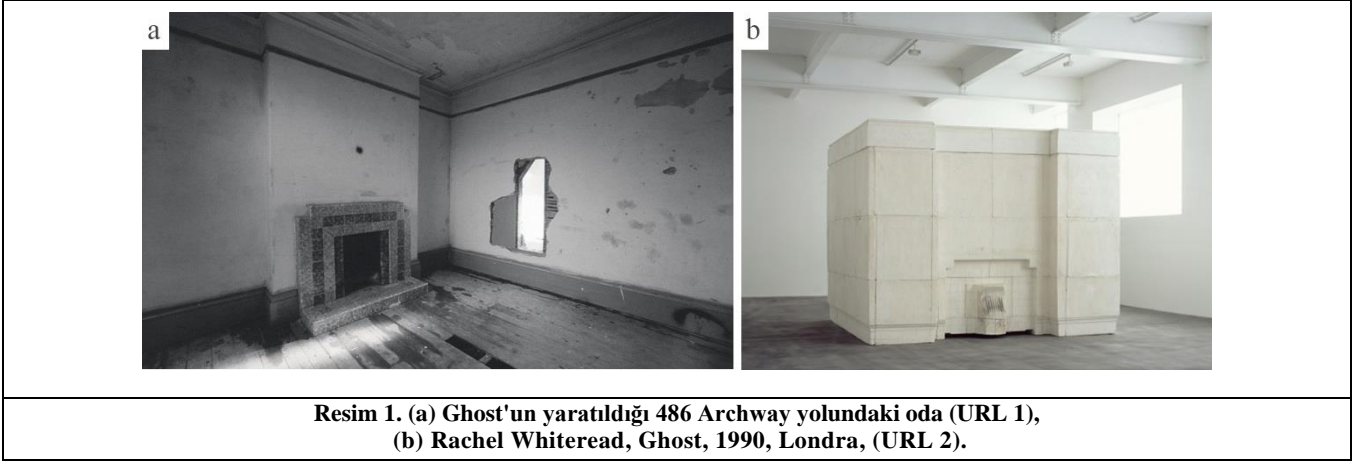
Bilimden sanata doğru gidildikçe düz anlam ile göstereni arasındaki örtüşme keskinliğini yitirmeye başlar ve aynı gösterene bağlı anlamların sayısının artmasıyla sanat objesi yoruma açık hale gelir (Erkman, 1987:73). Farklı bağlamlarda kavramlar farklı anlamlara geldiğinden dolayı sıradan bir nesne olan ev, sanatçının yorumu ve mimari ifadenin iletisi ile birlikte Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un ürettiği eserlerin neyi temsil ettiği, hangi mesajı iletmek istediği, izleyici tarafından nasıl yorumlandığı, hangi kültüre bağlı üretildiği ve o kültürdeki yerine göre farklı yan anlamlar içermektedir. Bu çalışmada materyal olarak seçilen Whiteread'in Ghost, House, Holocaust, Suh'un Home within home, Passage/s, Seoul home/ LA home- olarak adlandırılan eserleri üzerinden değerlendirme yapılmaktadır.

2.1.1. Rachel Whiteread'ın Eserlerinde Mimari İfadenin İletisi

Mimarlığı ters yüz eden sanatçı Rachel Whiteread, alçı ve beton gibi malzemelerle sıradan nesnelerin kalıplarını çıkararak, boşlukların doluluğa dönüştüğü negatif nesnelere üretmektedir. Whiteread'in anıtsallık ile karakterize edilen devasa çalışmaları genelde duygusal, sembolik, kişisel, toplumsal ve politik yansımaların zincirleme tepkilerini aktarırken odaklandığı temalar genellikle bellek, evsizlik, tekinsiz, beden, yokluk ve yokluğun varlığı gibi kavramlar olmaktadır (Codognato vd., 2005).

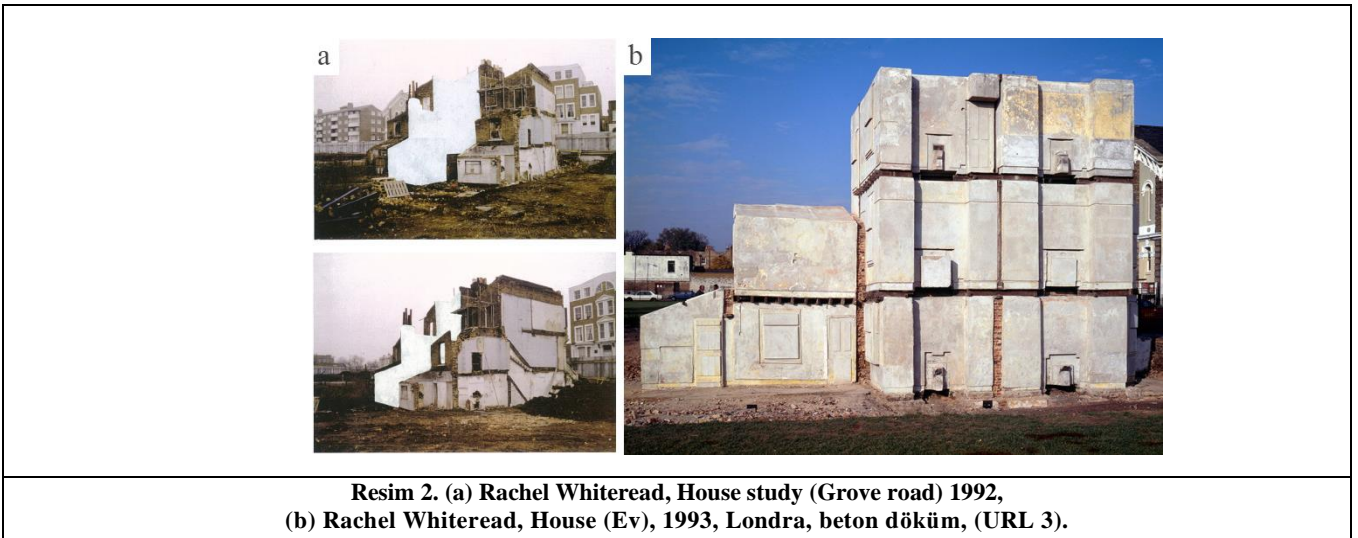
Whiteread 1990 yılındaki Ghost adlı çalışmasında Kuzey Londra'da bulunan Victorian döneme ait *terkedilmiş* bir evin odasını kullanmıştır (Resim 1a). Alçı ile iç mekânın dökümü yapıldıktan sonra dökümün çıkarılma aşamasında yapı parçalarına ayrılarak ortadan kaldırılmaktadır. Sonuçta iç mekânın ölçeğini, görünümünü ve detaylarını

aktaran, aynı zamanda heykel görünümünü andıran *büyük*, hayaletimsi, *kirli* beyaz bir form ortaya çıkmaktadır (Resim 1b) (Whitson, 2011). Whiteread'ın çalışmasının ortaya çıkabilmesi için öncelikle önce var olan yapının *yok olması* gerekmektedir. Binanın *ölümü* doğaldır ve eserin ortaya çıkabilmesi için yeniden doğuş sürecinin bir parçası kabul edilir. Yapının duvarlarının *ortadan kalkmasıyla* arkasındaki yaşamlar *görünür kılınmaktadır* (Hogue, 1999:198). Bir bakıma eve dair hikayeler soğuk betonda teşhir olurken, içeride kalması gerekenler dışa vurmaktadır. Mekânsal hacimlerin *katılaşmasıyla*, pencereler *bakmaya*, kapılar içeriye girmeye izin vermemektedir. Seyirci bir taraftan *görünen* diğer bir yandan beton blokların ardında görünmeyen bu mekanların karşısında belirsiz bir durum içerisine girip arada kalmışlık duygusuna kapılmakta, kafasındaki *güvenlikle* ilişkilenen ev olgusu, tekinsizle ilişkilenemeye başlamaktadır (Barlas, 2020).

Resim 1. (a) Ghost'un yaratıldığı 486 Archway yolundaki oda (URL 1),
(b) Rachel Whiteread, Ghost, 1990, Londra, (URL 2).

Dışarıdan bakanlar evin içerisindeki belirsizliği anlayabilmek için *işaretler* arayıp, yaşayanların kişisel izlerini keşfetmeye çalışmaktadır. Ancak alçı blokların tek düzeyliği mekânın yaşanmışlıklarına müdahale etmektedir. Bu nedenle Ghost, kişisel ve tarihi *bilgileri*, algılanabilir unsurları *ortaya çıkarmamakta*, bu bağlam aynı zamanda kayıp ve *ölüm* temasını da ima etmektedir. Homojen *katılaşmış* kütle, materyali ve şekli bakımından hayaletler hakkında defalarca benzetmeler yapılan *mezar* taşlarına ve türbelere olan benzerliği sebebiyle *ölüm* temasıyla da ilişkilerini bu bakımdan beslemektedir (Codognato vd., 2005). Ghost psikolojik olarak yüklü anıtsal bir *eserdir* (Whitson, 2011). Ortaya çıkan *eser yok olan* evin yerini alarak *ölümün* kalıcı olduğunu vurgularken, adeta bu mekânın ruhuna dönüşerek izleyiciyi bastırılmış *ölüm* korkusuyla baş başa bırakır. Bu nedenle şaşırtıcı olmayan bir şekilde, musallat olma metaforları ve esrareniz, *tekinsiz* kavramları çalışmaya yönelik tartışmalarda sık sık bahsedilmektedir (Coxhead, 2017). Kutu benzeri yapı bu söylemlere katkıda bulunur; çalışmanın *katı* formu bu alanın sessizliğini mumyalıyor gibi görünmektedir (Whitson, 2011).

Resim 2. (a) Rachel Whiteread, House study (Grove road) 1992,
(b) Rachel Whiteread, House (Ev), 1993, Londra, beton döküm, (URL 3).

Bir mimari eser olarak House (Resim 2), mimari bir metafor içinde açıklanabilir. İşlevsel olmayan bir yapı oluşturarak, Whiteread'ın ev için bir metafor inşa ettiği iddia edilebilir (Myzelev, 2001). Bir iç mekân *boşluğunun*

dökümü olarak ortaya çıkan Whiteread'ın House eseri, Wigley'in (1993:102) metafiziğin özü bağlamındaki şu sözleriyle yorumlanabilir: Dışarıdan ayrılmış geleneksel bir figür olarak iç mekân, (House) varlığın iç dünyası ile temsilin dış dünyası arasında genel bir karşıtlık oluşturmak için kullanılır ve daha sonra salt bir metafor olarak bu figürü, felsefenin dışına atılacak bir temsil olarak görür. Whiteread bu mekânsal çalışmasında bir bakıma izleyicinin artık orada var olmayan yaşamı sorgulamasını ister. Fiziksel olarak *yok olmuş* mimari yapının, kendi içine hapsettiği anlam ve mekânı yeniden görünür kılarak bu sorgulamaya olanak sağladığı gibi izleyiciyi özellikle burjuva kesimi *fark etmeye*, hatırlamaya, unutmamaya davet eder.

Eser, Batı Londra'da gerçekleşen yıkımlar, geri tepen bölgesel planlama, evsizlik ve mahalledeki yaşam koşullarının yansımaları olarak, tarihsel hafızaya etkisini eleştirmek amacıyla Victoria dönemine ait son evi temsilen tasarlanmıştır. Betondan heykelleşmiş, *kapalı* formdaki, içinde yaşamının mümkün olmadığı bu yapı artık Victoria dönemi burjuvasını değil, alt sınıfın *yaşadığı* apartmanları temsil etmektedir. Eserin bu *kapalı* formunun altında aslında anlatılmak istenen bir bakıma yoksul sınıfın yaşadığı havasız alanlar ve sağlıksız yaşam koşullarıdır. Çalışma geniş bir alandaki tartışmaların *odağı haline gelmiştir* (Honour, Fleming, 2016:915). House tesadüfen bir anıt işlevi görmektedir ve bu yapıya anma statüsünü veren aslında bir bakıma izleyiciler olmaktadır. Whiteread'ın beton evi, bölgedeki insanlar ya da başka yerlerde soylulaştırma deneyimi yaşayan diğer bireylerin kişisel duygularına hitap etmekte, izleyicilerin tepkilerini uyandırmaktadır. Whiteread eserinde toplumsal mevcudiyetsizlikleri hatırlatmak istemiştir. Whiteread'ın eseri hayalet misali parkın ortasında bir süreliğine mevcudiyetini sürdürmüştür. Eserin en vurgulayıcı tarafı ise ruhsal ve toplumsal konuyu birlikte ele alıp, çocukluğun yitik mekanları ile Doğu Londra'nın kaybolan işçi sınıfı kültürü arasında bağ kurmasıdır (Foster, 2004:180). Gerçekten de bir sanat eserinin belirli bir formunun ve mekânsallığının ek bir *sembolik* boyut kazandığı yönünde House etrafındaki tartışmalar, en azından belirli bir sanat türünün hala kolektif kimlikleri yeniden düşünmek için bir odak noktası olarak işlev görebileceğini göstermektedir (Gross, 2004). Whiteread'ın bugüne kadar ki en iddialı dökümü olan bu çalışma kamuoyunun projeye öfkesi ve belediye meclisinin yıkım kararı sonucunda, ironik olarak temsil ettiği yapılar gibi varlığı kısa ömürlü olmuş ve 1994 yılında yıkılmıştır. Her ne kadar maddi olarak mevcut olmasa da izleyicilerin belleğinde kamusal bir heykel olarak *yaşamaya* devam etmektedir (Hogue, 1999:198; Foster, 2004:180).

Resim 3. Rachel Whiteread, Holocaust (Soykırım), 2000, Judenplatz, Vienna, beton, (Honour, Fleming, 2016:915).

Bastırılmış kültürel hafızayı ortaya çıkaran en etkili vasıtalarından birinin çağdaş sanat olduğu, yakın zamanların en büyük kamusal sanat işlerinden biri olan Rachel Whiteread'ın tasarladığı Holocaust Anıtında (Resim 3) görülebilmektedir. *Anıt* 15. yüzyılda imha edilen bir Sinagogun yeri ve birçok Yahudi'nin Hıristiyanlığı kabul etmek ya da infaz edilmek seçiminin karşısında kendilerini barikatların arkasında savunup *ölmeyi* tercih ettikleri bir mekân olan Judenplatz (Yahudi Meydanı) meydanına yerleştirilmiştir. Viyana'daki bu ilk Yahudi Cemaati, ilçenin 800 sakininin sınır dışı edildiği veya öldürüldüğü ve binaların tahrip edildiği bir soykırımın kurbanı olmuştur (Honour, Fleming, 2016:914).

Rachel Whiteread'ın Holocaust Anıtı, sıkıca yan yana duran çok sayıda *kapalı* kitap ve dökme beton ile kütüphane şeklini almaktadır. Yazıtlar, soykırımın gerçekleştiği yerlerin isimlerini kaydetmekte ve *yok olan* 65.000 Avusturyalı Yahudi kurbanlarını, *ölen* insanları anmaktadır. Whiteread eserinin kasvetli ve şiirsel görünmesini amaçlamıştır (Holocaust Memorial, 2000). Anıtın jürisinde de yer alan Simon Wiesenthal, eserin güzel gözükmemesinin amaçlanmadığını aksine amacın ziyaretçisinin *canını acıtması* olduğunu ayrıca belirtmiştir (Kuriel, 2017). Rachel Whiteread verdiği röportajda “projeyi hazırlarken bütün yan anlamları gözden geçirdiğini ve sonuç olarak insanların bakınca *düşünmelerini* sağlayan ama bakması zor, okunamayan (hem gerçekten okunamayan hem de anlamı okunamayan) *boş* bir kütüphane yaratmak istediğini belirtir” (Poyraz, 2010:70). Anıt, bir kütüphanenin iç mekanını temsil eden *kapalı*, penceresiz, tek katlı bir dikdörtgen kütle biçimindedir. Ancak bu kütüphane, kimsenin okuyamayacağı isimsiz kitapları, bulunamayan *cümleleri* içermektedir. Sade bir temsille sembol olarak kitaplar, *geçmişin* tarihlerinin ve hiç söylenmemiş hikayelerinin taşıyıcısı olarak kullanılmaktadır. İsimlilik ise tarif edilemeyen veya okunamayan bir tanımlama girişimidir. Anıtın önünde yer alan çift kapı izleyici tarafından fark edildiği halde, beton kalıplar içeriye girişe izin vermezler. Burada yer alan metafor elbette çok önemlidir. *Kapalı* kapıları olan anıt sessizlik, dilsizlik, anılar ve sonsuzluk özlemi çekmektedir. Mühürlü *kapalı* kapılar, sonuç, kapanış ve nihailik metaforudur (Carley, 2010).

Unutulmamış bir *geçmişin* izini barındıran Holocaust anıtında beton pürüzsüz görünmektedir, ancak yüzeydeki küçük kusurlar kitapların kullanılmış görünmesini sağlamakta, sayfaların kenarları zamanla birlikte *lekelenmekte* ve renk değiştirmektedir. Uzaktan, kitapları zar zor görünmekte ve bina bir dizi levhadan yapılmış izlenimi vermektedir. Yapının üst kenarı bir açıyla kesilidir. Meydandaki Barok binaların çatılarını yansıtıyor olsa da sığınağa benzemekte ve bir bakıma Holocaust Anıtı çevresine karşı kendini savunmakta, böylece savaşı ve soykırımları hatırlatmaktadır.

Dışavurumcu bir figüratif heykel, işkence gören kişilerin aşağılanmasına sebep olabilmektedir. Whiteread'ın isimsiz kütüphanesi *vahşeti* hissettirebilecek kadar *serttir*, ancak ayrıntılarına yakından bakıldığında, ona doğru bir adım atmaya davet eden bir aşinalık ve erişilebilirliğe de sahiptir. *Kapalı* bir kitap nasıl okunur ve sürekli kapalı bir kutu neyi ifade etmektedir gibi sorular izleyicide merak duygusu uyandırır. Kitaplar kaçınılmaz olarak zamanlarının *tarihlerinden* ve öykülerinden söz etmektedir ve izleyici bu noktada anıta yaklaşır, *ölüm* kamplarının ve ölenlerin isimlerini okur ve bir bakıma bu olay ile yüzleşirler. “İhtiyaç olan sadece hissetmek ve bilmek değil, aynı zamanda hatırlamak, yeniden inşa etmek, yeniden somutlaştırmak, değiştirmek ve onarmaktır. Perişan bir dünyadan ayrılıp sürgün edilen tüm kurtulanlar için, bellek sadece hatırlamak amacıyla değil, aynı zamanda yas tutmak için, genellikle öfke ve umutsuzluğun neden olduğu bir yas eylemi için gereklidir” (Hirsch, 1996:661). Holocaust Anıtın rahatsız edici varlığı belli bir *ihtişama* sahiptir. Bu, anlamlarının yeterince bir hatırlatıcısı olduğu gibi binanın sessizliği, konusunun *büyüklüğüne* uygun bir cevaptır (The Guardian, 2019).

2.1.2. Do Ho Suh'un Eserlerinde Mimari İfadenin İletisi

Yapılarıyla kişisel bir bağlantısı olmayan Rachel Whiteread'ın aksine Do Ho Suh genellikle kendi yaşam alanları ile ilgili konularda çalışmaktadır. Yaşamı ve eğitim hayatı boyunca sürekli yer değiştiren ve yaşam biçimini göçebe hayat olarak tanımlayan sanatçı yaşadığı coğrafyalardaki mimari özellikleri çalışmalarına yansıtarak yer değiştirmenin yarattığı yıkıcı duygulara karşı bir panzehir oluşturmak istemektedir. Sanatçı, “oturup ev için ağlamak istemedim. Bu özlem meselelerini daha aktif bir şekilde ele almak istedim. Bu konuda üzülmemeye karar verdim” (“Seoul Home/L.A. Home”, 2011) şeklinde kendi ifadeleriyle bu durumla nasıl başa çıktığını dile getirmiştir. Her iki sanatçının yapıtlarındaki ortak kavram günlük yaşamın korunması ve yaşanmış alanların kutsallığıdır. Whiteread eserlerini oluşturmak için yıkılmak üzere olan evleri kullanmayı seçerken Do Ho Suh yaşadığı alanları yansıtan eserlerini sıfırdan oluşturmuştur. Fiziksel anlamda bu kayıp alanlar, yıkılan ve boşaltılan alanlardır. Mecazi olarak ise artık bu alanların deneyimlenebilme ihtimalleri yoktur, birer anıya dönüşmüşlerdir. Sanatçı Do Ho Suh'un eserleri farklı şehirlerdeki yaşam alanlarının kopyaları olarak kumaştan evlere dönüşmektedir. Bu çalışmalar, sökülebilir, paketlenilebilir, taşınabilir ve farklı bir alana yeniden monte edilebilir düzenekleri sayesinde alanları taşınabilir nesnelere yaratmaktadır (Aydoğan, 2018:20). Suh; “... gerçekten ev özlemine çekmiyorum, ama bu özel alan için özlem duyduğumu fark ettim ve bu alanı yeniden yaratmak ya da nereye gidersem gideyim yanımda getirmek istiyorum” (“Seoul Home/L.A. Home”, 2011) ifadeleriyle eserlerini yaratma sebebini açıklamıştır.

İkinci bir deri katmanı haline gelen güvenli ve tanıdık bir alan olarak ev kavramı, sanatçı Do Ho Suh'un da odaklandığı bir konudur. Bu katmanların sadece fiziksel değil, bir yere ait duygusal bir bağlantı ve anıların birikimi

olduğunu ifade etmiştir. “Mimariyi her zaman kıyafet olarak ya da kıyafeti mimari gibi düşündüm. Giysi, aslında taşıyabileceğiniz en küçük, en samimi yaşanabilir alandır. Mimarlık bunun bir uzantısıdır” (Do Ho Suh, 2017). Do Ho Suh’un bu ifadesi projelerinde geçmiş evlerini yeniden yaratmak için *kumaş* kullanımının ve kavramları sorgulama yöntemi olarak da mimariyi seçmesinin sebeplerini bir bakıma açıklamaktadır. Seul’da doğan Suh’un *büyük* ölçekli yerleştirmeleri ve saydam kumaş kullanımı, uzaktan bakıldığında Kore’nin geleneksel kültürel sembollerinin anıtsal görüntüsünü yansıtmakta, daha yakından incelendiğinde bu geçici yaşam alanları yeni bir görünüm sunmaktadır. Sanat eserlerinde kullandığı tipik olan heybetli Kore mimarisi, Amerika’nın çok kültürlü toplumunun bir metaforu gibi, birbirine bağlı birçok bileşene sahip alt yapılar içermektedir.

Resim 4. Do Ho Suh, Home within home, 2013, Modern ve Çağdaş Sanat Ulusal Müzesi, Seul, (URL 4).

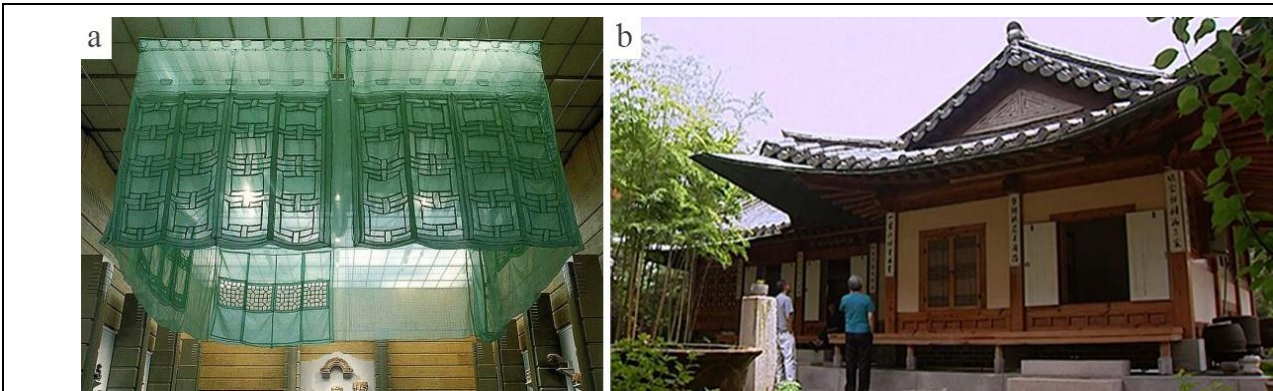
Suh’un deyişiyle her evin belirli zamana ve kültüre bağlı olarak kendi renkleri vardır. İnsanlar nereye giderlerse gitsin kendilerine yeni bir ev yapabilirler. Aynı zamanda yaşanan her ev insanın zihninde yer etmektedir. Home within home çalışması, Suh’un bir zamanlar yaşadığı iki yaşam modelinin birleşimidir (Resim 4). Daha büyük dıştaki yapı 1990’ların başında okurken yaşadığı Amerika’daki Rhode Island şehir evinin bir kopyasıdır. Bu büyük eserin içinde aslı olan iç model, sanatçının büyüdüğü Seul’daki geleneksel Kore *binası* yansıtmaktadır. Bir bakıma yeni yaşamının içinde eski yaşamını yansıtırken boyutsal farklılıklarla farklı kültürlerdeki mekân kavramını sorgulamaktadır (Demir, 2019:40). Suh yarı saydam eseriyle iç-içe geçmiş mekanları yeni bir derinlik boyutunda düşünmeye ve görmeye olanak tanır (Karaçalı, 2018). Yarı saydam malzeme kullanımıyla eser, *açık* ve net olma durumu ile *kapalı* ve bilinmez olmak arasında gidip gelmektedir. İzleyiciye içeride ne olduğu hakkında merak uyandırır ancak detayları olduğu gibi göstermez. Ancak dikkatle bakılıp düşünüldüğünde tüm detaylar karşınızdadır (Elmalı, 2005:44). Do Ho Suh’un hayatı dışarıda Amerikalı olmak ve içeride Koreli olmak arasında dalgalanmaktadır. Eserleriyle birlikte Kore *kökleriyle* yeniden bağlantı kurarken Amerika’nın farklı coğrafyasındaki diğer pek çok göçmen gibi, Kore kimliğinin solan anısına duyduğu derin özlemi yerine getirmektedir. Çalışmaları iki ülkedeki *psikolojik*, sosyal ve kültürel uyumunun bir yansıması olmaktadır (Caruso, 2008).

Eser, farklı insanlar için çok şey ifade etse de dışarıdan kültürel asimilasyon belirtileri gösterebilen, ancak kalbi ve ruhu, menşe yerlerinde öğrenilen gelenek ve *değerlerle* kodlanmış olan göçmen bir bireyin ikili kültürel kimliğini temsil etmektedir. Göçmen kişi için ev kendi içinde taşıdıkları bir alan haline gelirken, onu dışsallaştırmak, fiziksel çevremizde, *‘memleketi’* temsil eden nesnelere, eşyalar ve fikirlerle ifade etmek istemektedir (Maddox, 2019).

Resim 5. Do Ho Suh, Passage/s, 2017, Victoria Miro galerisi, Londra, (URL 5).

Suh, hayatı, sabit bir başlangıç veya varış noktası olmayan bir geçit olarak tanımlamaktadır. Do Ho Suh için, her zaman hedefe odaklanmaya ve aradaki boşlukları unutmaya eğilimli olsak da kimsenin gerçekten dikkat etmediği bu sıradan gri alanlar olmadan, a noktasından b noktasına ulaşmak mümkün değildir. Passage/s ismini verdiği çalışmasında (Resim 5) cepheleri yansıtmaktan kaçınan sanatçı genellikle gözden kaçan ara alanları; yani koridorlar, girişler, eşikler ve sahanlıklar gibi mekanları çalışmasında yansıtmaktadır. Bire bir ölçekli yarı saydam kumaş yapıları, göç, geçiş ve değişen kimlikler, *akıp giden hayat* hakkında fikir vermektedir. Suh'un, New York, Londra ve Berlin'deki evlerinden alanları bir yürüyüş konfigürasyonu oluşturmak için Kore'deki çocukluk evinden türetilen bir yapı da dahil olmak üzere gökkuşağı benzeri bir koridorda diğer merkezlerle birleştirilmiştir (Belcove, 2017). Her 'hub' belirli bir renkle temsil edilmektedir. İzleyiciler yarı saydam tekstil yapılarının içinden geçerken, farklı bir duygusal durum, akış içinde olma, sınırları aşma ve psikolojik durumlar arasında hareket etme hissini deneyimlemektedirler (Do Ho Suh: Passage/s., 2017). Bu iç mekanlar, çok fazla detay içeriyor olsa da pratik işlevlerini yitirmişlerdir. Kapı menteşeleri bükülmez, elektrik prizleri güçsüzdür. Koridordaki her bir yapı (hub) bir yere ait olmanın ne anlama geldiğini sorgulamaktadır. Bir ev, kapı çerçeveleri, kulplar, duvarlar gibi fiziksel bir yapıya sahip olmalıdır, ancak aidiyet deneyimimiz de duygusal bir yapıya sahiptir. Hub'lar kendimizi özel ve kamusal yaşam arasındaki veya orali ve yabancı statüsü arasındaki eşiğe yerleştirmemize izin vermektedir. Bu hassas yapılar, geçici küresel vatandaş ve göçmenlerin yalnızlığını yakalarken, aynı zamanda tanıdık ortamların rahatlığını da çağırıştırılmaktadır. Passage/s adlı çalışması, *değişimi, seyahati*, kültürlerin ve dillerin serbest oyununu kutlamaktadır. Suh sadece köklere sahip olmanın ne anlama geldiğini değil, yenilerini yetiştirmenin ne anlama geldiğini çalışmasında sorgulamaktadır (Feldman, 2017). Değişen renkler (yeşilden maviye, pembeye ve mora) haritası çıkarılan coğrafi bölgelerin etrafındaki insan yapımı sınırları taklit etmektedir (Belcove, 2017).

Resim 6. (a) Do Ho Suh, Seoul Home/L.A. Home/New York Home/Baltimore Home/London Home/Seattle Home/L.A. Home, 1999.

(b) Do Ho Suh ailesinin evinde, 2002, Seul, Kore, (URL 6).

Seoul Home /L.A. Home- (Başlangıçta LA'da sergilendiği için), Suh'un ailesinin evinin tam bir kopyasıdır (Resim 6). Eserin oluşumu bir bakıma sanatçının Kore'deki odasını New York'daki dairesine getirmek istemesiyle başlar. Sanatçının New York'taki apartmanı itfaiyenin karşısındadır ve gürültüden iyi uyuyamaz. Bu durum ona Kore'deki

evinde çektiği güzel bir uykuyu anımsatır ve her şeyin başladığı yer bu düşünce olur (“Seoul Home/L.A. Home”, 2011). Kültürel değişim ve *göçebelikle* başa çıkmanın yolu olarak tabir ettiği çalışmasını *kumaş* malzemeden oluşturmasının sebebi altında, özlem duyduğu alanı nereye giderse gitsin bir bavula kolayca yerleştirip götürmek istemesi yatmaktadır (“Seoul Home/L.A. Home”, 2011).

Yarı saydam seladon ipeğinden yapılmış hacimli bir kanopiye benzer *eser*, evin hayaleti gibi galeri tavanına asılı durmaktadır. Işık ve hava akımlarına duyarlı, aşağıda duran bir izleyiciyi çevreleyecekmiş gibi duran *çadır* benzeri yapı, yine de titizlikle detaylandırılmıştır. Mimari karakteri yavaş yavaş kendini gösteren *kumaş yapı*, tek odalı bir *konutun* kafesli ahşap işçiliğini, kiremitlerini, pencerelerini ve kapı çerçevelerini tam boyutlu hale getirmektedir. Yapı; esrarengiz, fizikseliği neredeyse kaybolacak şekilde inceltilmiştir. Herhangi bir kimsenin şu an var olmayan herhangi bir *eve* ilişkin düşlerini yansıtabileceği bir bez gibi görünmektedir. Suh, diğer enstalasyonları gibi, özel anlatıların dağıldığı, sembolik bir şekilde kültürel ve kişisel bir bağlılığı Seul evinde anmaktadır. Nostaljiyi hem fizikselleştirmesi hem de etkisini azaltması açısından Seoul Home Suh’un tipik eseridir. Kendi manevi temellerinin istendiği gibi oluşturulmasına dikkat çeken bir anti-monument *belgedir* (Richard, 2002). Suh bir röportajında mekanlara olan bakış açısının mimarlarla farkını “mekanları bir mimar olarak, yani fiziksel bir varlık olarak *sert* bir kabuk olarak görüyorlar. Benim için orada biriken maddi olmayan nitelik- enerji, tarih, *yaşam* ve hafıza” sözleriyle dile getirmektedir (Laster, 2019).

Çalışmasında kullandığı renk bir çeşit açık yeşil rengidir. Geleneksel Kore evinde duvarlar beyaz kâğıt ile kaplanırken, tavanlarda gök mavisi veya yeşil renkli duvar kâğıdı kullanılmaktadır. Renkler gökyüzünü veya evreni sembolize etmektedir. Bu odaların renkleri insanların evreni veya daha büyük bir alanı düşünmelerini sağlamaktadır (“Seoul Home/L.A. Home”, 2011). Kişisel hafıza ve tarih alanında görselleştirdiği çalışması gökten yavaşça düşen bir şey gibi kalabalığın üzerinde süzülürken yarı saydamlığı ve hafifliği onu bir evin *hayaleti* gibi göstermektedir. Suh, çalışmasının izleyicideki etkisini “Orası benim evimdi ama aynı zamanda herkesin evi oldu” (Laster, 2019) cümlesiyle belirtmiştir.

2.2. Anlamsal Boyut Açısından İnceleme

Anlamsal boyut açısından inceleme başlığı altında, Whiteread ve Suh’un toplam 6 eseri örneklem olarak ele alınmıştır. Birinci aşamada seçilen örnekler üzerine yapılan yazılı yorumlar ve değerlendirmeler içinde yer alan mimari kavramlar, Doğan Hasol’un ‘Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü’nden yararlanılarak, gösterge olarak kabul edilmiştir. İkinci aşamada belirlenen kavramlar doğrultusundaki göstergelerin düz anlamları yine Hasol’un sözlüğünden yararlanılarak ortaya konmuştur. Üçüncü ve dördüncü aşamada ise düz anlam başlığı altındaki kavramların yan anlam, birinci ve ikinci derin anlamları TDK sözlüğünden yararlanılarak belirlenmiştir. Bazı kavramlar kendinden sonra yan ve derin anlamları vermez ve göstergesinin anlamına geri döner. Örneğin gösterge olarak alınan ‘kütüphane’ kelimesinin düz anlamı kitaplık, kitaplık kelimesinin gerek TDK sözlüğünde gerekse Doğan Hasol’un mimarlık sözlüğündeki anlamı yine kütüphanedir. Bu nedenle yan ve derin anlama ulaştırmayan kelimeler tablolardan elenmiştir. Eserlere yönelik anlamsal çözümlenmeler sonucunda bulunan yan ve derin anlamlar 2.1.1 ve 2.1.2 başlıkları içerisinde *italik* yazı tipi ile gösterilmiştir.

2.2.1. Rachel Whiteread Eserlerine Yönelik Anlamsal Çözümlenmeler

Ghost eserinde ele alınan göstergeler: Beton, heykel, pencere, kapı, ev, duvar.

House eserinde ele alınan göstergeler: Beton, heykel, pencere, kapı, ev, anıt.

Holocaust Memorial eserinde ele alınan göstergeler: Beton, heykel, pencere, kapı, anıt, yazıt, renk, kütle.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam	
Ghost House Holocaust Memorial	Beton	Sert (malzeme)	Katı	Acımasız	Merhametsiz	
				Zalim	Zulmeden	
		Dayanıklı (malzeme)	Zorlu	Etkili	Kuvvetli	Zorlu, etkileyici
				Güçlü	Etkili	
Zor	Sıkıntı, güçlük, mecburiyet, baskı					

Tablo 1. ‘Beton’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

'Beton' göstergesi Rachel Whiteread'in Ghost, House ve Holocaust Memorial eserlerine yönelik yapılan yorumlarda geçmektedir. Sert ve dayanıklı bir malzeme olan beton, yan anlam açısından katı, etkili ve zorlu kavramları hakkında; derin anlam açısından ise acımasız, güç ve kuvvet, baskı ve sıkıntı hakkında izleyiciye iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Ghost House Holocaust Memorial	Heykel	Eser	Yayın	Gazete	Haber, bilgi vermek, yorumlu, yorumsuz
			Kitap	Kâğıt	Belge, doküman
			İşaret	Anlamlı	Düşündürücü, gizli anlamı olan
				Gösterge	Belirti

Tablo 2. 'Heykel' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Rachel Whiteread'in Ghost, House ve Holocaust Memorial eserlerinde geçen 'heykel' göstergesi, yan anlam açısından yayın, kitap ve işaret kavramları hakkında; derin anlam açısından ise gazete, kâğıt, anlamlı, gösterge, haber, belge, düşündürücü, gizli anlamı olan, belirti kavramları hakkında izleyiciye iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam		
Ghost House Holocaust Memorial	Pencere	Açıklık	Aleni	Açık	Kapalı karşıtı, engelsiz, serbest, boş, kolay anlaşılır, gizliliği olmayan		
				Ortada	Görünür yerde		
			Çerçeve	Sınır	Ayrım	Başkalık, fark	
					Uç	Son nokta	
					Son	Bitim, nihayet, ölüm	
			Cam	Sert	Güçlü	Kudretli, kuvvetli, şiddeti çok olan, önemi büyük	
		Çarpıcı			Etkili, dikkat çeken, sansasyonel		
		Keskin			Çok kesici, kırıcı, hassas, etkili		
		Saydam		Belirgin	Açık, bariz, göze çarpan		
		Aydınlık	Boşluk	Boşluk	Oyuk	İçi boş	
					Çukur	Mezar	
					Kesinti	Kesilen parça, kırıntı	
					Boş	Anlamsız, bilgisiz, yararsız, habersiz	
			Açık	Açık	Açık	Yoksunluk	Mahrumiyet
						Engelsiz	Sıkıntısız, sakıncası olmayan
						Serbest	Özgür, rahat, bağımsız
						Boş	İşsiz, kirli, anlamsız, bilgisiz, yararsız
						Belirgin	Göze çarpan, açık, bariz
						Saf	Grup
		Görüş açısı	Bakış açısı	Perspektif	Görünge, bakış açısı		

Tablo 3. 'Pencere' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Rachel Whiteread'ın Ghost, House ve Holocaust Memorial eserlerine yönelik yapılan yorumlarda ortak bulunan bir diğer gösterge 'pencere'dir. Düz anlam açısından açıklık, çerçeve, cam, aydınlık ve görüş açısını temsil eden bu gösterge; yan ve derin anlamlar açısından genel olarak ölüm, mezar ve mahrumiyete dair iletiler içermektedir. Yan ve derin anlam olarak ayrıca açık, engelsiz, serbest, bariz, görünür olma gibi pozitif kavramları içeren pencere göstergesi Rachel Whiteread'ın eserlerinde pencerelerin kapalı olması ile negatif iletilere dönüşmektedir. Sanatçının eserlerindeki kapalı pencereler içeriği görünmez kılarak izleyiciye içerisi hakkında herhangi bir bilgi vermeyip gizliliği sağlarken aynı zamanda pencerelerin beton malzeme ile kapanması bitim, nihayet, mezar ve ölüm kavramlarını desteklemektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam	
Ghost House Holocaust Memorial	Kapı	Boşluk	Oyuk	İçi boş yer	Önemsiz yer, içinde bir şey bulunmayan	
			Çukur	Çökmek	Son bulmak, yıkılıp dağılmak	
				Mezar	Gömüt, kabir	
			Açıklık	Mesafe	Ara	Uzaklık, aralık, boşluk, mesafe, iki olguyu/ iki olayı birbirinden ayıran zaman
					Aralık	Uygun, elverişli durum, fırsat, geçit, geçenek, koridor, yarı açık, tam kapanmamış
					Uzaklık	Mesafe
		Boş		Kirli	Leke, toz	
				Anlamsız	Anlamı olmayan	
				Bilgisiz	Bilgisi olmayan	
			Yararsız	Yararı olmayan		
		Duru/luk	Habersiz	Haberi olmayan		
			Temiz	Kirli, lekeli, pis olmayan		
			Berrak	Aydınlık, açık		
			Arınmış	Rahatlamış		
				Karışık olmayan	Anlaşılması kolay, açık	

Tablo 4. 'Kapı' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

'Kapı' göstergesi Rachel Whiteread'ın Ghost, House ve Holocaust Memorial eserlerine yönelik yapılan yorumlarda geçmektedir. Düz anlam olarak boşluk ve açıklığı temsil eden bu gösterge yan ve derin anlam olarak anlaşılması kolay, içi boş ve mezar kavramlarına dair iletiler içermektedir. Kapalı beton kapılar, eserlerin içerisinin boş olduğunu ve herhangi bir yaşam belirtisi olamayacağını izleyiciye aktarırken aynı zamanda mezarlara dair yapılan benzetmeleri desteklemektedir. Herhangi bir açıklık bulunmayan bu eserlerde izleyici olup biteni anlayabilmek için bir ipucu arar ancak eserler kutu benzeri kapalı oluşumları ile anlaşılması kolay değildir ve izleyiciye orada yaşananlar hakkında herhangi bir bilgi aktarmaz. Ghost ve House eserinde burjuvanın son bulmasına yönelik mesajlar, House eserinin en sonunda yıkılması, Holocaust Memorial eserinde yok olmuş yaşamların anılması bir bakıma kapı göstergesinin derin anlamlarında bulunan son bulmak ve yıkılıp dağılmak iletilerini de desteklemektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Ghost House	Ev	Yapı / Bina	Barınma	Korunma/k	Sığınma
				Sığınma	Güvenilir yer
		Yer	Boşluk	Çukur	Mezar

				Kapanmak (kapanmamış yer)	Kapalı durumuna gelmek, dışarı ile ilişkisini kesmek, son verilmek	
				Boş (yer)	Dolu karşıtı, işsiz, içinde hiçbir şey bulunmayan, anlamsız	
				Eksik/yoksunluk	Noksan, kusurlu, mükemmel olmayan, az	
				Durum	Vaziyet	Konum
					Hal	Çözme, çözülme, çözüm, karışık bir sorunun içinden çıkma, sonuca varma
				Önem	Değerli	Kıymetli
				İz	Eser (geride kalan)	Ürün, yapıt, iz, işaret, belirti
					Alamet	Belirti, işaret, iz, nişan, büyüklük, irilik bakımından şaşılacak durumda olan nesne
				Mekân	Yurt	Toprak parçası, memleket, barınılan yer, diyar, vatan
				Oturulan bölge	Yerleşmek	Sabit olmak, yaşamaya başlamak, yer bulup oturmak, tutunmak
					Kökleşmek	Yer etmek, kök salmak
					Çökmek (yapı)	Çukurlaşmak, bulunduğu yere yıkılmak, son bulmak, yıkılıp dağılmak
					İkamet etmek	Oturmak

Tablo 5. 'Ev' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Rachel Whiteread'in Ghost ve House eserlerinde ele alınan 'ev' göstergesinin düz anlamı yapı ve yerdir. Yan anlam açısından barınma, boşluk, durum, önem, iz, mekân, oturulan bölge kavramlarını çağrıştıran ev göstergesi, derin anlam bakımından sığınma, güvenilir yer, mezar, kapalı durumuna gelmek, dışarı ile ilişkisi kesilmek, son verilmek, işsiz, içinde bir şey bulunmayan, anlamsız, konum, sonuca varmak, kıymetli, belirti, irilik bakımından şaşılacak nesne, vatan, kök salmak, bulunduğu yere yıkılmak, son bulmak, oturmak hakkında iletileri izleyiciye aktarmaktadır. Sanatçı Ghost ve House eserlerinde terk edilmiş evlerin iç dökümünü yaparak var olan yapıyı ortadan kaldırır. Bir bakıma artık beton haline gelen yapı kapalı hale gelir ve iç mekânın dışarı ile ilişkisi kesilir. Artık bu evlerin içinde yaşam yoktur ve dışarıdan bakan izleyici için anlamsız hale gelmiştir. 1/1 ölçekteki bu iri eserlerde izleyici kafasındaki karışıklığı gidermek için yaşanmışlıklara dair belirtiler bulmaya çalışır. Özellikle Victoria dönemine ait son evi temsil eden House eseri, en sonunda bulunduğu yere yıkılıp dağılmasıyla ev göstergesinin derin anlamlarını desteklemektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
House Holocaust Memorial	Anıt	Sembol (yapı)	Simge	İşaret	Anlamlı, iz, belirti, gösterge
		Değerli (yapı)	Kıymetli	Önemli	Mühim, önemli olan
		Büyük (yapı)	Küçük karşıtı	Ufak olmayan	Normalden büyük, derece bakımından üstün
				Makro	Geniş, mikro karşıtı
		Üstün nitelik	Belirgin	Göze çarpan, açık, bariz	

Tablo 6. 'Anıt' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

'Anıt' göstergesi Rachel Whiteread'in House ve Holocaust Memorial eserlerine yönelik yapılan yorumlarda geçmektedir. Düz anlam olarak sembol, değerli ve büyük olmayı temsil eden bu gösterge, yan anlam ve derin anlam bakımından simge, işaret, gösterge, büyük, üstün, önemli kavramlarına dair izleyiciye iletiler sunmaktadır. Sanatçının izleyicinin zihninde anıtsallaşan eserleri, yapısı itibari ile 1/1 ölçekte, büyük, göze çarpan niteliktedir ve yansıttığı toplumsal konularda simge niteliği taşımaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam	
Ghost	Duvar	Engel	Pürüz	Gedik	Yıkık, boşluk	
				Kusur	Eksiklik	
				Güçlük	Zorluk	
			İç-dış ilişkisizliği	Engel	Mâni, mahzur	
			Bölme (Dikey düzlem)	Ayırma	Bölmek	Parçaya ayırmak, birliğin bozulmasına yol açmak, parçalamak
					Saklamak	Gizli bir yere koymak, görünmesine engel olmak, saklamak, korumak, gizli tutmak
		Nitelik değişikliğini anlamak, fark etmek			Görmek, seçmek, anlamak, sezmek, değişmek, başkalaşmak, ayırt etmek	
		Sınır	Uç	Kenar	Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı, ıssız, تنها	
				Son	Bitim	Nihayet
				Akıbet	Sonuç	
					Ölüm	Hayatın sona ermesi, yok olma, ortadan kalkma

Tablo 7. 'Duvar' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Ghost eserine karşı yapılan yorumlarda gözlemlenen bir diğer gösterge duvar olmaktadır. Duvar göstergesi düz anlam itibari ile engel, bölme ve sınırı temsil ederken yan anlam olarak pürüz, iç- dış ilişkisizliği, ayırma, uç ve son kavramına yönelik iletiler içermektedir. Derin anlam açısından ise bitim, ölüm, parçaya ayırmak, gizli tutmak, yok olmak kavramları izleyiciye iletilmektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Holocaust Memorial	Yazıt	Yazı	Alfabe	Kitap	Eser
				Başlangıç	Hayat
		Anı	İz	Belirti, ipucu	Alamet, işaret
				Eser	Kitap, yapıt, iz, belirti
			Hatıra	Andaç	Yadigâr
			Bellek	Akıl, zihin	Anlayış, kavrayış, an
			Geçmişte yaşanmış	Arkada kalan hayat	Canlı olmama, geçmişteki yaşantı
				Mazi	Geçmiş, geçmiş zaman

Tablo 8. 'Yazıt' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Soykırımında ölen insanları anmak için yapılan Holocaust Memorial eserindeki yazıt göstergesi, yan anlamı itibari ile alfabe, iz, hatıra bellek ve geçmişte yaşanmışlıklara dair izleyiciye iletiler sunmaktadır. Derin anlam olarak ise kitap, ipucu, arkada kalan hayat, mazi, geçmiş, canlı olmama hakkında iletiler içermektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Holocaust Memorial	Renk	Gözdeki duyum	İzlenim	Etki	Tesir
				İmaj	İmge
		Nitelik	Ayrırcı özellik	Karakteristik	Kendine özgü

Tablo 9. 'Renk' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Eserlerde kullanılan renklerin, eserin mesajını aktarmada önemli rolü olmaktadır. Renk göstergesinin yan ve derin anlam iletileri izlenim, ayrırcı özellik, etki, imaj, karakteristik, tesir, imge ve kendine özgü kavramlardır. Holocaust Memorial eserinin kirlili beyaz yapısı ve zamanla beton yüzeyde oluşan lekelenmeler mekânın yaşanmışlığını yansıtmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Holocaust Memorial	Kütle	Parça	Kopmak	Tehlikeli	Korkulu
				Ayrılmak	Uzaklaşmak
				Kurtulmak	Ayrılmak, kaçmak

Tablo 10. 'Kütle' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Holocaust Memorial eserindeki bir diğer gösterge olan 'kütle'nin düz anlamı parça; yan anlamı ise kopmaktır. Göstergenin derin anlam iletilerinin ise genellikle negatif kavram ve iletilere karşılık geldiği görülmektedir. Bu kavramlar; tehlikeli, ayrılmak, kurtulmak, korkulu, uzaklaşmak, ayrılmak ve kaçmaktır. Holocaust Memorial eseri soykırımda tehlikede kalmış insanların korkusunu, kaçma ve uzaklaşma duygusunu temsil ederken aynı zamanda bu duyguları izleyicinin de hissetmesini sağlamaktadır.

2.2.2. Do Ho Suh Eserlerine Yönelik Anlamsal Çözümlemeler

Home within Home eserinde ele alınan göstergeler: Ev, renk, yarı saydam, mekân, anıtsal, derinlik.

Passage/s eserinde ele alınan göstergeler: Ev, renk, yarı saydam, mekân, yapı, geçit, giriş, eşik, sahanlık, detay.

Seoul Home/L.A. Home-: Ev, renk, yarı saydam, yapı, oda, daire, kumaş, gölgelik, çadır, hacim, pencere, kapı.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam	
Home within Home Passage/s Seoul Home/L.A. Home-	Ev	Yapı / Bina	Barınma	Koronma/k	Sığınma	
				Sığınma	Güvenilir yer	
		Yer	Boşluk	Çukur	Mezar	
				Kapanmak	Kapalı durumuna gelmek, dışarı ile ilişkisini kesmek, son verilmek	
				Boş (yer)	Dolu karşıtı, işsiz, içinde hiçbir şey bulunmayan, anlamsız	
				Eksik/yoksunluk	Noksan, kusurlu, mükemmel olmayan, az	
				Durum	Vaziyet	Konum
					Hal	Çözme, çözülme, çözüm, karışık bir sorunun içinden çıkma, sonuca varma
		Önem	Değerli	Kıymetli		
		İz	Eser (geride kalan)	Ürün, yapıt, iz, işaret, belirti		

				Alamet	Belirti, işaret, iz, nişan, büyüklük, irilik bakımından şaşılabacak durumda olan nesne
			Mekân	Yurt	Toprak parçası, memleket, barınılan yer, diyar, vatan
			Oturulan bölge	Yerleşmek	Sabit olmak, yaşamaya başlamak, yer bulup oturmak, tutunmak
				Kökleşmek	Yer etmek, kök salmak
				Çökmek (yapı)	Çukurlaşmak, bulunduğu yere yıkılmak, son bulmak, yıkılıp dağılmak
				İkamet etmek	Oturmak
Tablo 11. 'Ev' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.					

Genellikle kendi yaşadığı evleri çalışmalarına konu edinen Do Ho Suh'un Home within Home, Passage/s ve Seoul Home/L.A. Home- eserlerinde ele alınan 'ev' göstergesinin düz anlamı yapı ve yerdir. Yan anlam açısından barınma, boşluk, durum, önem, iz, mekân, oturulan bölge kavramlarını çağrıştıran ev göstergesi, derin anlam bakımından sığınma, güvenilir yer, mezar, kapalı durumuna gelmek, konum, sonuca varmak, kıymetli, belirti, vatan, kök salmak, son bulmak, oturmak hakkında iletileri izleyiciye aktarmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Home within Home	Renk	Gözdeki duyum	İzlenim	Etki	Tesir
Passage/s				İmaj	İmge
Seoul Home/L.A. Home-		Nitelik	Ayrırcı özellik	Karakteristik	Kendine özgü
Tablo 12. 'Renk' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.					

Eserlerde kullanılan renklerin, eserin mesajını aktarmada önemli rolü olmaktadır. Renk göstergesinin yan ve derin anlam iletileri izlenim, ayrırcı özellik, etki, imaj, karakteristik, tesir, imge ve kendine özgü kavramlarıdır. Home within Home eserinde kullanılan mor renk ruhani değerleri izleyiciye iletmektedir. Passage/s eserindeki değişen renkler sanatçının hayatının farklı dönemlerini temsil ederken Seoul Home/L.A. Home- eserindeki yeşil renk geleneksel Kore evlerinin tavanlarında kullanılan renktir ve sanatçının kökenini yansıtmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Home within Home	Yarı saydam	Yarı şeffaf	Yarı açık	Yarı kapalı	Yarı açık, yarı geçilmez, yarı saklı
Passage/s				Yarı serbest	Yarı özgür, bazı şartlara bağlı olan
Seoul Home/L.A. Home-					
Tablo 13. 'Yarı saydam' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.					

Sanatçının yarı saydam kumaş malzemeden oluşan Home within Home, Passage/s ve Seoul Home/L.A. Home- eserlerinde ele alınan 'yarı saydam' göstergesinin yan anlamı yarı açık, derin anlam çağrışımları ise yarı saklı, yarı özgür, bazı şartlara bağlı olan kavramlarıdır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Home within Home	Mekân	Yer	Boşluk	Oyuk	İçi boş
Passage/s				Çukur	Mezar
				Kopukluk	Kopuk olma durumu
				Eksik/lik	Noksan, mükemmel olmayan, kusurlu, az, ihtiyaç duyulan şey
				Yoksun/luk	Belli bir şeyin yokluğunu

					çeken, mahrumiyet
			Mahal	Yöre	Sınırlı bölüm
			Oturulan bölge	Oturulan toprak parçası	Bulunulan, yaşanılan, oturulan ülke
			Ülke	Memleket	Şehir, yurt
			İz	Belirti	Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, alamet
			Toprak	Memleketli	Hemşeri
			Oda	Bölme	Ayırma, küçük yer, ince duvar
	Ev	Aile	Birlik		Tek, bir arada olma, bağlılık, benzerlik, bağlantı
	Yurt	Memleket	Ülke		Devlet, bölge
		Çadır	Keçe		Kumaş
			Barnak		Sığınak
			Tente		Örtü
			Gölgelik		Pergola
			Şemsiye		Taşınabilir eşya
	Diyar	Dünya		Toprak, deniz, yeryüzü, insan topluluğu, herkes, hayal alemi	
	Uzay	Sonsuz	Ebedi		Ölümsüz
			Büyük		Üstün nitelik, önemli
			Değişken		Değişebilir, kararsız

Tablo 14. 'Mekân' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Home within Home ve Passage/s eserlerinde ele alınan 'mekân' göstergesinin düz anlamı yer, ev, yurt ve uzaydır. Yan anlam bakımından boşluk, mahal, oturulan bölge, ülke, iz, toprak, oda, aile, memleket, çadır, diyar ve sonsuz kavramlarına dair iletiler taşınan mekân göstergesi, derin anlam bakımından ise izleyiciye, içi boş, mezar, kopukluk, memleket, birlik, ülke, kumaş, taşınabilir eşya, büyük, ölümsüz, ebedi, değişken kavramları hakkında iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Home within Home	Anıtsal	Anıt niteliğinde olan	Büyük	Makro	Geniş
				Çok	Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı
				Üstün nitelikli	Üstün vasıflı, kaliteli
				Önemli	Mühim
			Sembol	Simge	İşaret, sembol
			Yapı	Bina	Çatı
				Konut	Ev, apartman, mesken, ikametgâh
				Dizge	Düşünce, bilgi, öğreti
				Bütün	Parçalanmamış, birlik
			Heykel	Eser	Ürün, yapıt, iz, işaret
			Önemli	Psikolojik	Ruhsal

		Görkemli	Gösteriş/li	Gösterme	Teşhir, Sergileme
				Göze çarpmak	Dikkati üzerine çekmek
				Göz alıcı	İlgi çeken
			İri yapılı	Uzun	Uzaklık, Ayrıntılı

Tablo 15. ‘Anıtsal’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Home within Home eserinde ele alınan ‘anıtsal’ göstergesinin düz anlamı anıt niteliğinde olan ve görkemli kavramlarıdır. Yan anlam açısından büyük, sembol, yapı, heykel, önemli, gösterişli ve iri yapılı kavramlarına dair izleyiciye iletiler sunarken, derin anlam bakımından geniş, üstün nitelikli, önemli, simge, işaret, bina, çatı, ev, düşünce, bilgi, bütün, ruhsal, sergileme, göz alıcı, uzaklık kavramları hakkında iletiler izleyicinin karşısına çıkmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Home within Home	Derinlik	Uzaklık	Mesafe	Ara	Boşluk
				Aralık	Koridor, açıklık, yarı açık, tam kapanmamış
		Konunun özü	Benlik	Kişilik	Manevi ve ruhsal nitelik
				Şahsiyet	Belirgin özellik, kişi
			Varlık	Var olmak	Yaşamak
				Mevcudiyet	Varlık, varoluş
				Para	Kazanç
				Mülk	Taşınmaz mal (ev), Ülke
				Yararlı	Faydalı, avantajlı
				Değerli	Kıymetli
				Hayat	Yaşam, yaşantı, hareket, kaynaşma, hayat öyküsü
				Kan bağı	Soy
		Saf, arı	Sıra	Yan yana, art arda	
			Temiz	Kirli veya lekeli olmayan, özenle yapılmış	
		Karanlık	Üzüntü, sıkıntı	Tedirginlik	Karışıklık
				Gam	Kaygı, üzüntü
				Sorun	Mesele, problem, dert
		Sonu belli olmayan (meçhul)	Bilinmeyen	Değeri belli olmayan	
		Karışık	Anlaşılması güç	Karışık, tuhaf	
			Dolu	İçi boş olmayan	

Tablo 16. ‘Derinlik’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Rachel Whiteread’ın Home within Home eserinde ele alınan bir diğer gösterge ‘derinlik’tir. Uzaklık, konunun özü, karanlık anlamına gelen gösterge, yan anlam bakımından izleyiciye mesafe, benlik, varlık, kan bağı, saf, üzüntü, meçhul ve karışık kavramları hakkında iletiler sunmaktadır. Derin anlam bakımından ise yarı açık, manevi ve ruhsal nitelik, var olmak, taşınmaz mal (ev), ülke, kıymetli, yaşam, hareket, hayat öyküsü, köken, kaygı, üzüntü, karışık, içi boş olmayan kavramları hakkında iletiler içermektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam		
Passage/s Seoul Home/L.A. Home-	Yapı	Mimarlık eseri	Ürün, yapıt	Eser	İz, işaret		
		Konut	Ev	Hane	Ev halkı		
				Aile	Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü		
				Soy	Köken, sülale		
				Nesil	Kuşak		
			Yer	Boşluk	Boş olan yer, eksiklik, yoksunluk duygusu		
				Mahal	Yöre		
				Mekân	Ev, yurt		
				Bulunulan bölge	Bir yerde olmak		
				Yaşanılan bölge (yaşamak)	Hayatını sürdürmek, devam etmek, bir durumu yaşar gibi olmak		
				Oturulan bölge (oturmak)	İkamet etmek, yerleşmek, kökleşmek		
				Durum	Vaziyet, hâl		
				Ülke	Memleket		
		Önem	Nitelik veya nicelik bakımından değerli				
		İz	Belirti, ipucu				
		İkametgâh	Konut	Ev, apartman, yer, mesken			
		Yol	Yolculuk	Gitmek (bir yere)	Çıkmak, ulaşmak, devam etmek, yürümek, yol almak, yok olmak, ölmek, bir sonuca ulaşmak		
						Gelmek (bir yerden)	Varlığını sürdürmek, yaşamak, akmak, izlemek, takip etmek
				Hız	Güç	Sınırsız, mutlak nitelik	
					Çaba	Ortaya konan güç, zorlu, sürekli çalışma, gayret	
					Gayret	Çalışma, çaba, koruma	
			Takat		Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet		
			Yapma/k	Ortaya koymak	Yaratmak	Yeni bir şey ortaya koymak, yapmak	
Açıklamak	Bilgi vermek, açığa vurmak, yorumlamak						
Yol almak	İlerlemek (yolda)			Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek			

Tablo 17. ‘Yapı’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Do Ho Suh'un Passage/s ve Seoul Home/L.A. Home- eserlerinde ele alınan 'yapı' göstergesinin düz anlamı mimarlık eseri, konut, yol ve yapmaktır. Yan anlam bakımından izleyiciye ürün, ev, yer, ikametgâh, yolculuk, hız, ortaya koymak, yol almak kavramları hakkında iletiler sunan gösterge, derin anlam bakımından iz, köken, eksiklik ve yoksunluk duygusu, ev, yurt, bir yerde olmak, hayatını sürdürmek, kökleşmek, memleket, belirti, yok olmak, ölmek, akmak, izlemek, seyahat, gayret, güç, yeni bir şey ortaya koyma, bilgi vermek ileriye gitmek kavramları hakkında iletiler içermektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Passage/s	Geçit	Yol (dar ve uzun)	Aşmak (uzaklık)	Geçmek	Bir yerden başka bir yere gitmek, bir yandan girip diğer yandan çıkmak, bırakmak, vazgeçmek, yaşamak, bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek, geride bırakmak
				Bitmek	Sona ermek
			Yolculuk	Gitmek (bir yere)	Çıkmak, ulaşmak, sürmek, devam etmek, yürümek, yol almak, geçmek, yok olmak, ölmek, bir sonuca ulaşmak
				Gelmek (bir yerden)	Varmak, varlığını sürdürmek, yaşamak, akmak, izlemek
				Gezi	Ülkeler veya şehirler arasında yapılan uzun yolculuk, seyahat, gezinti yeri
			Hız	Güç	Sınırsız, mutlak nitelik
				Çaba	Ortaya konan güç, zorlu, sürekli çalışma, gayret
				Gayret	Çalışma, çaba, koruma, esirgeme
				Takat	Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet
			Gaye	Amaç	Ulaşmak istenilen sonuç, maksat, hedef

Tablo 18. 'Geçit' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Passage/s eserine dair yorumlarda yer alan 'geçit' göstergesinin düz anlamı yoldur. Yan anlam açısından aşmak (uzaklık), yolculuk, hız ve gaye kavramlarına yönelik, derin anlam bakımından ise bir yerden başka bir yere gitmek, yaşamak, bulunduğu yeri değiştirmek, sona ermek, devam etmek, akmak, ülkeler arası yolculuk, güç, kuvvet, maksat, hedef kavramlarına yönelik iletiler içermektedir. Akıp giden hayatı ve göçebelik olarak tabir ettiği yaşamını aktarabilmek için adeta izleyicinin geçebileceği bir geçit yaratarak Passage/s eserini oluşturan sanatçı, geçit göstergesinin derin anlamlarına bakıldığında izleyiciye aktarmak istediği mesajları eserine gizlediği görülmektedir.

Gösterge	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam	
Passage/s	Giriş	Girmek (girme işi)	Geçmek (dışarıdan içeriye)	Gitmek (bir yerden başka bir yere)	Çıkmak, devam etmek, yürümek, yol almak, dayanmak, geçmek, ölmek, bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak	
				Bırakmak	Unutmak, bulunduğu yeri veya durumu değiştirmemek, özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak, ayrılmak, terk etmek, yanına almamak, yanında götürmemek, bulunduğu veya dokunduğu yerde bir şey oluşturmak, meydana getirmek	
				Yaşamak	Hayatını sürdürmek, oturmak, geçinmek, başından geçmek, devam etmek	
				Olmak	Vuku bulmak, bir durumdan başka duruma geçmek, yetişmek, sürdürmek, yitirmek, bir yerde doğmuş- yaşamış olmak	
				Etki (yapmak)	Bir kimse üzerinde bırakılan izlenim	
				İşlemek	İnce ve süslü şeyler yapmak, içine girmek, etkilemek, durağan durumdan hareketli duruma geçmek, düşüncelerini benimsetmek	
				Aşmak	Bir yerin öte yanına geçmek, süre geçmek, bitmek, sona ermek	
				Sona ermek	Son bulmak	
				Katılmak	Benimsemek	Sahip çıkmak, kabullenmek, bir şeye- birine bağlanmak
				Erişmek	Ulaşmak	Gelmek, elde etmek
				Başlamak	Harekete geçmek	Bir yerden bir yere gitmeye başlamak
					Oluşmak	Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak
					Ortaya çıkmak	Yokken var olmak, meydana çıkmak
					Görünmek	Görülür duruma gelmek, izlenim uyandırmak, benzemek
				Etkisini göstermek	Etkisini ortaya koymak	

Tablo 19. 'Giriş' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Passage/s eserine dair yorumlarda yer alan ‘giriş’ göstergesinin yan anlamları geçmek, katılmak, erişmek ve başlamak kavramlarıdır. Derin anlam olarak izleyiciye gitmek, yol almak, ölmek, varmak, ayrılmak, terk etmek, yanına almamak, yanında götürmemek, bulunduğu yerde bir şey oluşturmak, hayatını sürdürmek, devam etmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek, ince ve süslü şeyler yapmak, içine girmek, düşüncelerini benimsetmek, bir yerin öte yanına geçmek, bitmek sona ermek, benimsemek, ortaya çıkmak, görülür duruma gelmek ve etkisini göstermek kavramlarına dair iletiler sunmaktadır. İzleyiciler yarı saydam tekstilden oluşmuş koridor benzeri eserin içinden geçerken yürümek, yol almak ve varmak kavramlarını deneyimlemektedirler. Bu iç mekanlar, çok fazla ince detay içermektedir. Sanatçı her ülke değiştirdiğinde yanında götüremediği evleri en ince ayrıntısına kadar eserinde yansıtarak bu evleri görülür hale getirmektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Passage/s	Eşik	Basamak	Derece	Mertebe	Evre, safha
				Başarı	Başarma işi
			Aşama	Adım	Mesafe, etap, yer değişimi
				Etap	Aşama
			Ön söz	Yazı	Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, bilim, düşünce ve sanat ürünü
				Mukaddime	Bir olayın başlangıcı

Tablo 20. ‘Eşik’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Passage/s eserine dair yorumlarda yer alan ‘eşik’ göstergesinin düz anlamı basamak, yan anlamı ise derece, aşama ve ön sözdür. Derin anlam bakımından evre, başarı, mesafe, yer değişimi, aşama hakkında izleyiciye iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Passage/s	Sahanlık	Yer (geniş)	Boşluk (geniş)	Oyuk	Oyulmuş, içi boş ve çukur olan yer
				Çukur	Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer, mezar

Tablo 21. ‘Sahanlık’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Passage/s eserine dair yorumlarda yer alan ‘sahanlık’ göstergesinin düz anlamı yer, yan anlamı ise boşluktur. Derin anlam çağrışımları ise oyuk, çukur ve mezar kavramları olmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Passage/s	Detay	Düzen (yapısal)	Uyum/Ahenk (yapısal)	Uygunluk (yapısal)	Uygun olma durumu
			Sistem (yapısal)	Yöntem (yapısal)	Bir amaca erişmek için izlenen- tutulan yol, usul
			Konsept (yapısal)	Kavram (yapısal)	Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, konsept,
				Tarz (yapısal)	Üslup, stil (yapısal)

Tablo 22. ‘Detay’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Passage/s eserine dair yorumlarda yer alan bir diğer gösterge ‘detay’dır. Detay göstergesinin düz anlamı düzen, yan anlamı ise uyum, sistem ve konsepttir. Derin anlam çağrışımları olarak uygunluk, izlenen yol, tarz, üslup gibi kavramları izleyiciye iletmektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam	
Seoul Home/L.A. Home-	Oda (küçük)	Bölme (ev)	Ayırma	Ayırmak	Bölmek, birbirinden uzaklaştırmak	
			Parçalama	Parçalamak	Parçalara ayırmak, bütünlüğünü bozmak, parça parça etmek	
		Göz	Delik	Açıklık (dar, küçük)	Açıklık (dar, küçük)	Açık olma durumu, aleniyet, uzaklık, mesafe, boş ve geniş yer, meydanlık
				Çukur (dar, küçük)	Çukur (dar, küçük)	Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer, mezar
			Boşluk	Kesinti	Kesinti	Kesilen parça, kırıntı
				Kopukluk	Kopukluk	Kopuk olma durumu
				Eksiklik duygusu	Eksiklik duygusu	Eksik olma durumu, eksik olan miktar, noksan, nakisa, fıkdan
			Yoksunluk duygusu	Yoksunluk duygusu	Yoksun olma durumu, mahrumiyet	
			Bölüm	Çağ/Devir	Çağ/Devir	Zaman dilimi, vakit, dönem
			Hane	Ev	Ev	Yapı, aile, soy, nesil
		Konut		Konut	Ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh	
		Ev halkı		Ev halkı	Bir evde yaşayanların hepsi	

Tablo 23. ‘Oda’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Seoul Home/L.A. Home- eserine dair yorumlarda yer alan ‘oda’ göstergesinin düz anlamı bölme ve gözdür. Yan ve derin anlam olarak bölmek, parçalara ayırmak, açık olma durumu, mesafe, boş ve geniş yer, mezar, kopuk olma durumu, noksan, mahrumiyet, dönem, aile, ev kavramları hakkında izleyiciye iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Daire	Kat	Tabaka/Katman	Derece	Basamak

Tablo 24. ‘Daire’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Seoul Home/L.A. Home- eserine dair yorumlarda yer alan bir diğer gösterge ‘daire’dir. Yan anlam olarak tabaka/katman iletilerini sunan gösterge, derin anlam bakımından derece ve basamak kavramları hakkında iletiler içermektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Kumaş	Dokuma	Yapı/Oluşum	Oluşma işi/Teşekkül/Teşkil	Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, biçim kazanmak
		Nitelik (varlığı ve kişiliği oluşturan)	Özellik	Hususiyet	Tanışıklık, yakınlık
		Malzeme	Gereç	Materyal	Belge

Tablo 25. ‘Kumaş’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Yapısı itibarı ile kumaş malzemeden oluşan Seoul Home/L.A. Home- eserinde ele alınan ‘kumaş’ göstergesinin düz anlamı dokuma, nitelik ve malzemedir. Yan anlam çağrışımları olarak yapı, özellik, gereç kavramları hakkında

iletiler sunarken, derin anlam bakımından belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, biçim kazanmak, tanışıklık, yakınlık, materyal ve belge kavramları hakkında iletiler içermektedir.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Gölgelik (kanopi)	Çardak	Barınak	Melce	Sığınak

Tablo 26. ‘Gölgelik (kanopi)’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Tavana asılı bir şekilde sergilenen Seoul Home/L.A. Home- eserine yönelik yapılan yorumlarda geçen ‘gölgelik (kanopi)’ göstergesinin düz anlamı çardaktır. Yan ve derin anlam olarak barınak ve sığınak kavramlarına dair iletileri izleyiciye sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Çadır	Barınak (taşınabilir)	Sığınak (taşınabilir)	Melce (taşınabilir)	Taşınabilir barınak ve sığınak
		Çerge	Derme çatma (çadır)	Gelişigüzel (çadır)	Baştan savma, sıradan, rastgele (çadır)
		Oba	Göçebelerin konak yeri	Geçici süre kalmak	Kısa süre kalmak
			Göçebe	Yer değiştiren	Başka bir yere gitme, göçüşme
				Yerleşik olmayan	Belli bir yere yerleşmemiş, bir yerin yerlisi olmayan
		Tente	Örtü	Çatı	Barınılan, sığınılan yer
Dam	Yapı üzerinde kiremit kaplı bölüm, üzeri toprak kaplı ev, küçük ev, köy evi				

Tablo 27. ‘Çadır’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Yapısı itibari ile çadır benzetmeleri yapılan Seoul Home/L.A. Home- eserinde ele alınan ‘çadır’ göstergesi düz anlam bakımından barınak, çerge, oba ve tente kavramlarını temsil etmektedir. Yan anlam bakımından izleyiciye sığınak, göçebelerin konak yeri, göçebe, örtü kavramları hakkında iletiler sunarken derin anlam bakımından taşınabilir barınak ve sığınak, kısa süre kalmak, göçüşme, bir yerin yerlisi olmayan, barınılan yer, küçük ev kavramları hakkında iletiler içermektedir. Yaşadığı evleri yanında götüremeyen sanatçı kumaş malzeme yardımıyla birebir ölçekte tekrar canlandırdığı evlerini bir bakıma taşınabilir sığınaklara dönüştürürken, göçebelik kavramını da izleyiciye aktarmaktadır. Suh, diğer enstalasyonları gibi, özel anlatıların dağıldığı, sembolik bir şekilde kültürel ve kişisel bir bağlılığı Seul evinde anmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin Anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Hacim	Oylum	Oyuk/Çukur	Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer, çökmek	Son bulmak, yıkılıp dağılmak
				Mezar	Gömüt, kabir
		Boşluk	Eksiklik (duygu)	Eksik/Noksan	Mükemmel olmayan, ihtiyaç duyulan şey
				Fıkdan	Yokluk

Tablo 28. ‘Hacim’ göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

'Hacim' göstergesi Do Ho Suh'un Seoul Home/L.A. Home- eserine yönelik yapılan yorumlarda geçmektedir. Düz anlam olarak oylum ve boşluğu temsil eden bu gösterge, yan anlam ve derin anlam bakımından oyuk/çukur, eksiklik, son bulmak, mezar, ihtiyaç duyulan şey ve yokluk kavramlarına dair izleyiciye iletiler sunmaktadır.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam		
Seoul Home/L.A. Home-	Pencere	Açıklık	Aleni	Açık	Kapalı karşıtı, engelsiz, serbest, boş, kolay anlaşılır, gizliliği olmayan		
				Ortada	Görünür yerde		
	Çerçeve	Sınır			Ayrım	Başkalık, fark	
					Uç	Son nokta	
					Son	Bitim, nihayet, ölüm	
	Cam	Sert			Güçlü	Kudretli, kuvvetli, şiddeti çok olan, önemi büyük, etkili	
					Çarpıcı	Etkili, dikkat çeken, sansasyonel	
					Keskin	Çok kesici, kırıcı, hassas, etkili	
					Saydam	Belirgin	Açık, bariz, göze çarpan
	Aydınlık	Boşluk			Oyuk	İçi boş	
					Çukur	Mezar	
					Kesinti	Kesilen parça, kırıntı	
					Boş	Anlamsız, bilgisiz, yararsız, habersiz	
					Yoksunluk	Mahrumiyet	
		Açık				Engelsiz	Sıkıntısız, sakıncası olmayan
						Serbest	Özgür, rahat, bağımsız
						Boş	İşsiz, kirli, anlamsız, bilgisiz, yararsız, habersiz
						Belirgin	Göze çarpan, açık, bariz
		Saf	Grup	Ortak özellikleri olan			
	Görüş açısı	Bakış açısı	Perspektif	Görünge, bakış açısı			

Tablo 29. 'Pencere' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Do Ho Suh'un Seoul Home/L.A. Home- eserine yönelik yapılan yorumlarda bulunan bir diğer 'gösterge' 'pencere'dir. Düz anlam açısından açıklık, çerçeve, cam, aydınlık ve görüş açısını temsil eden bu gösterge; yan anlam bakımından aleni, sınır, sert, saydam, boşluk, açık, saf ve bakış açısına dair iletiler içermektedir. Do Ho Suh'un yarı saydam malzeme kullanışı eseri açık ve kolay anlaşılır hale getirirken, pencere göstergesinin derin anlam bakımından kapalı karşıtı, engelsiz, boş, kolay anlaşılır, gizliliği olmayan, görünür yerde, açık, göze çarpan, özgür, bağımsız, görünge ve bakış açısı kavramları bir bakıma izleyiciye bu açıklık ve kolay algılanabilirlik durumunu iletmektedir. İzleyici bu içi boş tavana asılı eserin içerisine girer ve sanatçının evi bir bakıma artık herkesin evi olur.

Göstergenin Bulunduğu Eser	Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	1.Derin Anlam	2.Derin anlam
Seoul Home/L.A. Home-	Kapı	Boşluk	Oyuk	İçi boş yer	Önemsiz yer, içinde bir şey bulunmayan
			Çukur	Çökmek	Son bulmak, yıkılıp dağılmak
				Mezar	Gömüt, kabir
		Açıklık	Mesafe	Ara	Uzaklık, aralık, boşluk, mesafe, iki olguyu/ iki olayı birbirinden ayıran zaman
				Aralık	Uygun, elverişli durum, fırsat, geçit, geçenek, koridor, yarı açık, tam kapanmamış
				Uzaklık	Mesafe
			Boş	Kirli	Leke, toz
				Anlamsız	Anlamı olmayan
				Bilgisiz	Bilgisi olmayan
				Yararsız	Yararı olmayan
				Habersiz	Haberi olmayan
			Duru/luk	Temiz	Kirli, lekeli, pis olmayan
				Berrak	Aydınlık, açık
				Arınmış	Rahatlamış
Karışık olmayan	Anlaşılması kolay, açık				

Tablo 30. 'Kapı' göstergesinin düz anlam, yan anlam ve derin anlamları.

Seoul Home/L.A. Home- eserine yönelik yapılan yorumlarda bulunan 'kapı' göstergesi düz anlam olarak boşluk ve açıklığı temsil etmektedir. Yan anlam olarak oyuk, çukur, mesafe, boş ve duruluk kavramlarına dair iletiler taşıyan bu gösterge, derin anlam bakımından içi boş yer, son bulmak, mezar, uzaklık, boşluk, mesafe, iki olayı birbirinden ayıran zaman, yarı açık, anlamı- bilgisi- yararı- haberi olmayan, aydınlık, rahatlamış ve anlaşılması kolay kavramlarını izleyiciye iletmektedir.

SONUÇ

Sanatçılar vermek istedikleri mesaja göre enstalasyonunu yaratmaktadır. Eserlerde ele alınan kavramlar konuya göre değişkenlik göstermektedir. Genellikle eserlerinde ortak olarak ölüm kavramını işleyen Whiteread'in çalışmalarındaki ortak yan ve derin anlamlar terk edilmek, yok olmak, kapalı kavramları olmuştur. Toplumsal sorunların yok edilmeye çalışılması, bastırılması gibi konulara değinirken Whiteread'in eserlerinin aslında işlediği temalar gibi en sonunda yıkılıp yok olmaları vermek istediği mesajı güçlendirmektedir. Suh'un kolayca taşınabilir kumaş malzemeden oluşan çalışmaları, oluşum şekli ve malzeme seçimiyle uyumlu olarak göç kavramını işlerken, çalışmalarındaki ortak yan anlamlar kök ve göçmen kavramları olmuştur. Enstalasyonun ve konunun değişebilirliğine rağmen her iki sanatçının da kendi eserleri arasında ortak kavramlar olduğu görülmektedir.

Toplumsal konulara değinen Whiteread'in çalışmaları izleyicinin belleğinde anıtsallaşmaktadır. Whiteread'in aksine Suh kendi yaşadığı kişisel mekanları konu edinmektedir ancak yine de izleyicinin katılımıyla beraber sanatçının kişisel mekanları üzerinden aktarmak istediği mesaj evrenselleşmektedir. Suh'un yaşadığı evler artık herkesin evi haline gelmiştir. Whiteread'in çalışmaları içeriye girmeye izin vermezken Suh'un çalışmalarında izleyiciler mekanların içerisinde dolaşabilmektedir. 1/1 ölçekte yaratılan eserleri sayesinde izleyicinin içerisinde dolaşmasına, kişinin kendi anılarını oluşturmasına imkân tanırken kendi yaşanmışlıklarını ve göçebelik kavramını da izleyiciye aktarmaktadır.

Materyallerin kullanımı açısından bakıldığında, iki sanatçının eserleri farklı temalara odaklandıkları, farklı anlatım yolları seçtikleri için birbirinden farklılık göstermektedir. Whiteread'in çalışmaları beton ve alçıdan oluşmuştur. Bu

hem somut bir malzeme olarak hem de sağlamlık çağrışımlarıyla bir sıfat olarak ifade edilen bir kelimedir. Çalışmaların hacmi vardır ve ölçekleri çok büyüktür. Suh'un çalışmaları içerisine girilebilen kumaş mekanlardan oluşmaktadır. Whiteread evin duvarlarını boşaltır ve bir izleyici olarak kendisinin duvar haline geldiğini keşfeder. Do Ho Suh'un çalışmalarında artık duvarlar geçirgen bir yarı saydam, ince bir kumaş haline gelirler. Malzeme seçimiyle beraber her ne kadar kırılğan olmasa da yapının yırtılması, lekelenmesi, çözülmesi ve solması kolaydır. Whiteread'in döküm yapıları da zamanın izleri olarak lekelenmeye eğilimlidir. Eserlerinin çoğunda, döküm tekniği, nesnelerin uzun süre sürekli kullanılmasının bir sonucu olarak hasar ve leke izlenimlerine yol açar. Dökümün bu hale gelmesi kasıtlı bir seçimdir (Gross, 2004). Do Ho Suh'da benzer şekilde mekânın yaşanmış yönünü kasıtlı olarak renkli kumaşlarla ifade etmektedir. Sanatçının, kültürün önemli göstergelerinden sayılabilen renk kullanımı ile geçmişle bağ kurmakta, yaşanmış mekanları simgelemektedir.

Her ne kadar farklı tema, malzeme kullanımı ve anlatım biçimi seçseler de Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un eserlerinde ortak anlamlar yakalanabilmektedir. Genellikle ölüm, yok olma temasına odaklanan Whiteread'in betondan yapılarının soğukluğu izleyicinin belleğinde hayalet ve esrarengiz ile ilgili çağrışımlar yaparken Suh'un şeffaf geçirgen yapıları da her ne kadar göç temasına odaklansa da izleyicinin belleğinde hayalet ve esrarengiz ile ilişkilendirilebilir. Eserlerin ana temalarının farklı olması, farklı eserlerin birbirlerinden farklı yan anlamlar içereceği anlamına gelmemektedir çünkü birçok yan anlam birbirini besleyerek o eserin anlamını oluşturmaktadır. "Her kavramın değeri, içinde bulunduğu anlam dizgesindeki yerine, aynı dizgede bulunan öteki kavramlarla olan ilişkisine bağlıdır" (Erkman, 1987:64).

Mimari unsurlardan yararlanan ve mimariye atıfta bulunan enstalasyon çalışmaları izleyicisine kavramsal nitelikli anlatılar sunmaktadır. Bireysel ya da kolektif bellek anlatıları sanat eserlerinin beslendiği bir kaynak olmuştur. İzleyicideki anlama, yorumlama ve sezme eylemleri, her sanat eserinin sunum şekline ve barındırdığı kavramlara göre değişse de içinde barındırdığı yan anlamlarıyla izleyicide bıraktığı izlenim ortak noktada buluşabilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un eserlerinde mimari öğeler izleyiciye birer ileti aracı olarak kullanılmıştır. Enstalasyon sanatı birçok disiplinle iç içe birçok farklı konuya değinmektedir ancak analizler sonucunda mimarlıkla olan diyalogunda pozitif duygulardan ziyade negatif duyguları içeren, geçmişe dayalı, daha çok hüznü, mutsuzluk, toplum ve toplumsal bellek üzerine odaklanmış kavramlar olduğu görülmüştür. Sanatçılar bu temalarını işlev, biçim, renk, ölçek gibi oluşum kavramlarıyla anlam ifadelerini izleyiciye aktarmaya çalışmaktadır. Yapılan bu çalışmada, Rachel Whiteread ve Do Ho Suh'un belirledikleri temalar doğrultusunda kendi seçtikleri materyal ve yöntemle yapıtlarını oluştururken, yan anlamları ve derin anlamları ile iletilmek istenen mesajın izleyiciye iletildiği saptanmıştır. Çalışmada yer alan örneklerin sayısı artırılarak gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydoğan, A. (2018). *Lived and Lost Spaces: A Study on the Use of Personal Space in Contemporary Art*, Master Thesis, Sabancı University, İstanbul.
- Barlas, M. (2020). Çağdaş Sanatın Hayalet Mekanları: Tekinsizlik ve Ev İlişkisi Üzerine Sanat Pratikleri, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 24: 13-27. DOI: 10.17484/yedi.689179
- Belcove, L.J. (2017). Artist Do Ho Suh's Houses of Memory, *Financial Times*, 26 January, <https://www.ft.com/content/a187c15e-e287-11e6-9645-c9357a75844a>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Broadbent, G. (1996). *A Plain Man's Guide to the Theory of Signs in Architecture. Theorizing a New Agenda for Architecture: An Anthology of Architectural Theory*. Nesbitt (Ed.), Newyork: K. Princeton Architectural Press.
- Carley, R. (2010). Silent Witness: Rachel Whiteread's Nameless Library. *Idea Journal*, 24-39.
- Caruso, Y.H. (2008). The Art of Do Ho Suh: Traversing Two Cultures. *International Journal of Multicultural Education*, 10(1).
- Civelek, M. (2020). Göstergebilimin Kuramsal Açından İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış*, 4(3): 771-784. DOI: 10.29023/alanyaakademik.683974
- Codognato, M., Cork, R., Noble R., Pallasmaa, J. (2005). *Rachel Whiteread: Walls, Doors, Floors and Stairs*.
- Coxhead, G. (2017). Rachel Whiteread. *Artnews, Art in America*, 6 November, <https://www.artnews.com/art-in-america/aia-reviews/rachel-whiteread-62423/>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Duyuler, G. (2001). *İnformel Sanatta Devinim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Demir, S. (2009). *Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergebilime Katkıları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, H. (2019). *Yerleştirme Sanatı ve Mekân: İç Mimari Tasarım Örnekleri Üzerinden Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Do Ho Suh: Passage/s. (2017). <https://www.victoria-miro.com/exhibitions/501/>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Do Ho Suh. (2017). *Artforum*, 19 Ocak, <https://www.artforum.com/words/id=66014>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Eco, U. (1979). *The Role of the Reader*, Bloomington: Indiana University Press.
- Elmalı, D. (2005). *Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Feldman, M. (2017). Do Ho Suh, *Frieze*, 22 February, <https://www.frieze.com/article/do-ho-suh-0>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Foster, H. (2004). *Tasarım ve Suç* (E. Gen. Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Günay, D. (2002). *Göstergebilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Hasol, D. (2017). *20.yy. Türkiye Mimarlığı*, İstanbul: Yem yayınları.
- Hirsch, M. (1996). Past Lives: Postmemories in Exile. *Poetics Today*, 17(4): 659-686
- Hogue, M. (1999). Buildings Cast, Carved, Wrapped: The Intervention Practices of Rachel Whiteread, Matta- Clark and Christo. 87. Acsa Annual Meeting, 195-202. Association of Collegiate Schools of Architecture.
- Holocaust Memorial. (2000). *Architect's Journal*, 26 October, <https://www.architectsjournal.co.uk/archive/holocaust-memorial>, Erişim Tarihi: 05.12.2020.
- Honour, H., Fleming, J. (2016). *Dünya Sanat Tarihi* (H. Abacı, Çev.), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Karaçalı, B. (2018). Çağdaş Sanatın Dili – Malzemenin Sözü, *Sanat-Tasarım Dergisi*, 9: 29-35.
- Kuriel, R. (2017). Holokost Anıtları ve Hissettirdikleri: İsimsiz Kütüphane. *Avlaremoz*, 24 Ocak, <https://www.avlaremoz.com/2017/01/24/holokost-anitlari-ve-hissettirdikleri-2/>, Erişim Tarihi: 19.01.2021.
- Laster, P. (2019). Do Ho Suh: From Sculpture to Film. *Whitehotmagazine*, November, <https://whitehotmagazine.com/articles/ho-suh-from-sculpture-film/4436>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Maddox, G. (2019). Korean Artist Do Ho Suh Builds Home within Home at the MMCA in Seoul. *Stirworld*, 14 August, <https://www.stirworld.com/see-news-korean-artist-do-ho-suh-builds-home-within-home-at-mmca-seoul>, Erişim Tarihi: 20.01.2021.
- Myzelev, A. (2001). The Uncanny Memories of Architecture: Architectural Works by Rebecca Horn and Rachel Whiteread, *Athanos*, 19: 59-65.

- Pollack, R. (2013). *Discovering Rachel Whiteread's Memorial Process: The Development of the Artist's Public and Memorial Sculpture From House to Tree of Life*, Senior Thesis, Brandeis University, ABD.
- Poyraz, E. (2010). *20. Yüzyıl Sonundan Günümüze Çağdaş Sanatta Toplumsal Bellek Etkileşimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ragon, M. (1987). *Modern Sanat* (V. Kanetti, Çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Richard, F. (2002). Home in the World: The Art of Do Ho Suh. *Artforum*, January, <https://www.artforum.com/print/200201/home-in-the-world-the-art-of-do-ho-suh-2092>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Searle, A. (2000). Austere, Silent and Nameless- Whiteread's Concrete Tribute to Victims of Nazism. *The Guardian*, 26 October, <https://www.theguardian.com/culture/2000/oct/26/artsfeatures6>, Erişim tarihi: 20.12.2020.
- Seoul Home/L.A. Home – Korea and Displacement. (2011). *Art21*, November, <https://art21.org/read/do-ho-suh-seoul-home-la-home-korea-and-displacement>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Şen Elmalı, D. (2009). *Mimarlıkta Algılama ve Anlamlandırma (Düzenlam/Yananlam) Bağlamında Saydamlık ve Opaklık Kavramları Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Taştan, R. T. (2018). *Türkiye' de Çağdaş Sanatta Yerleştirme (Enstalasyon) ve Kültür*, Sanatta Yeterlik Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Ana sanat Dalı, Ankara.
- Tolstoy, L. N. (2009). *Sanat Nedir?* (M. Beyhan, Çev), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- URL 1: <https://www.architecturalrecord.com/articles/13631-national-gallery-of-art-surveys-sculptor-rachel-whitereads-work>, Erişim Tarihi: 04.12.2020.
- URL 2: https://www.artribune.com/wp-content/uploads/2016/08/Rachel-Whiteread-Ghost-1990-_2.jpg, Erişim Tarihi: 04.12.2020.
- URL 3: <https://www.frieze.com/article/rachel-whitereads-uncanny-monument-house>, Erişim Tarihi: 04.12.2020.
- URL 4: <https://www.victoria-miro.com/news/499>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- URL5:<https://www.dezeen.com/2017/02/10/do-ho-suh-explores-identity-migration-colourful-connected-structures-installations-design-victoria-miro-gallery/>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- URL 6: <https://art21.org/read/do-ho-suh-seoul-home-la-home-korea-and-displacement/>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Uçar, T. F. (Ed.). (2011). *Görsel Kültür*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2403. Eskişehir: Web-Ofset
- Whitson, C. (2011). *Haunted Spaces: Architecture and the Uncanny in the Work of Rachel Whiteread, Thomas Demand, and Gregory Crewdson*, Master Thesis, University of Cincinnati, ABD.
- Wigley, M. (1993). *The Architecture of Deconstruction: Derrida's Haunt*. Cambridge, Massachusetts London, England: The MIT Press.
- Yerce, N. E. (2007). *Enstalasyon ve Mekân*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.